

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE POLİTİK
OKURYAZARLIK BECERİSİNİN YERİ VE BU BECERİYE
YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

**YAZAR
Rabia Cemre AVCI**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Yılmaz GEÇİT**

**RİZE
2022**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilimdalında Prof. Dr. Yılmaz Geçit danışmanlığında, Rabia Cemre Avcı tarafından hazırlanan *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık Becerisinin Yeri Ve Bu Beceriye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri* adlı bu tez çalışması, 22/09/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Unvanı, Adı SOYADI

İmza

Başkan :

Üye :

Üye :

ETİK BEYAN

Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık Becerisinin Yeri ve Bu Beceriye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim
22/09/2022

İmza

Rabia Cemre Avcı

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitim hayatım boyunca, tez yazım konusunda yardımlarını ve desteklerini eksik etmeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Yılmaz Geçit'e, tüm öğrencilerine her zaman yardımcı olan kıymetli hocam Doç. Dr. Adem Beldağ'a, lisans eğitimim dahil her zaman yardımlarıyla destek olan Hasan Avcı'ya, okula başladığım ilk günden itibaren yanımda olan abim Bilgehan Avcı'ya, sürekli motive edip bu sonuca ulaşmamda büyük yardımları olan Seda Teymur ve Zilan Çiftçi'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Rabia Cemre Avcı

RİZE, 2022

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	6
1.1.1. Etkin Vatandaşlık.....	20
1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi ve Politik Okuryazarlık	22
1.1.3. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar	23
2. YÖNTEM	28
2.1. Araştırmanın Modeli.....	28
2.2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	29
2.3. Verilerin Toplanması	30
2.4. Verilerin Analizi	31
3. BULGULAR.....	33
3.1. Bulgular ve Yorum	33
3.1.1 Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları Başlığında Yer Alan Açıklamaya İlişkin Bulgular	33
3.1.2. Öğretim Programının Amaçları Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular	33
3.1.3 Yetkinlikler Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular	34
3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular	34

3.1.5.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Temel Beceriler Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular	35
3.1.6. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular	36
3.1.7. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanım ve Açıklamalar Başlığına İlişkin Bulgular	37
4. ÖĞRETMENLERİN POLİTİK OKURYAZARLIK BECERİSİNE YÖNELİK BULGULAR.....	39
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	54
KAYNAKÇA.....	60
EKLER.....	67
ETİK KURUL KARARI	71

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz Geçit

Hazırlayan: Rabia Cemre Avcı

Yıl: 2022

Sayfa Sayısı: 81

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE POLİTİK OKURYAZARLIK BECERİSİNİN YERİ VE BU BECERİYE YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Bu çalışmada öncelikle 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda politik okuryazarlık kavramının yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık ile ilgili başvurulan görüşlerine yer verilmiştir. Bu Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim döneminde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde, resmi ortaokullarda görevli 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma, nitel yaklaşıma göre tasarlanmıştır. Araştırma verileri "Doküman Analizi" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ile toplanmış, nitel veriler içerik analizine göre ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlık becerisine yeterince yer verildiği tespit edilmiştir. Fakat öğretmenlerle yapılan görüşme verilerinin sonucuna göre katılımcıların politik okuryazarlık becerisi ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları ve etkin vatandaşlık kapsamındaki toplumsal faaliyetlere katılım konusunda yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar ışığında bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Politik Okuryazarlık, Öğretmen Görüşleri

Recep Tayyip Erdoğan University Institute Of Graduate Studies

Department: Basic Education

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Yılmaz Geçit

Author: Rabia Cemre Avcı

Year: 2022

Pages: 81

ABSTRACT

The Place of Political Literacy Skills in Social Studies Teaching and Social Studies Teachers' Views on This Skill

In this study, first of all, the place of the concept of political literacy in the 2018 Social Studies Course Curriculum will be tried to be found out. In the second part of the study, the views of the Social Studies teachers that are referred to on Political Literacy are included. This research was carried out in the 2021-2022 academic year. The study group of the research consists of 30 social studies teachers working in public secondary schools in Istanbul. The study was designed according to the qualitative research approach. Research data were collected with "Document Analysis" and "Semi-Structured Interview Form", and qualitative data were handled according to content analysis. Based on the findings obtained in the research, it was determined that political literacy skills were sufficiently included in the 2018 Social Studies Curriculum. However, according to the results of the interviews with the teachers, it was concluded that the participants did not have sufficient knowledge about political literacy skills, and they were not sufficient to participate in social activities within the scope of active citizenship. In the light of the obtained results, some suggestions are presented.

Keywords: Social Studies, Social Studies Curriculum, Political Literacy, Teacher Opinions

KISALTMALAR

Çev : Çevirmen

E : Editör

F : Frekans

K : Katılımcı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

SBÖP : Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Ö : Öğretmen

vb : ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcı dağılımı.....	29
Tablo 2. Kontrol listesi tablosu.....	31
Tablo 3. Öğretim programında yer alan beceriler.....	35
Tablo 4. Öğretim programında değerler eğitimi	36
Tablo 5. Politik okuryazarlık kavramının öğrenilme kaynaklarına yönelik katılımcı görüşleri	39
Tablo 6. Politik Okuryazarlık kavramının algılanışına yönelik katılımcı görüşleri ..	40
Tablo 7. Politik okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alma düzeyine yönelik katılımcı görüşleri	42
Tablo 8. Politik okuryazarlığın sosyal bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alma durumuna yönelik katılımcı görüşleri	43
Tablo 9. Bireylerde politik okuryazarlıkla ilgili olması gereken özelliklere ilişkin katılımcı görüşleri	44
Tablo 10. Politik okuryazarlık becerisi açısından kendilerini yeterli görme düzeyine ilişkin katılımcı görüşleri	45
Tablo 11. Politikaya ilgi düzeyi açısından katılımcı görüşleri	46
Tablo 12. Politik bilgi konusunda kendilerini yeterli görme düzeyine ilişkin katılımcı görüşleri	48
Tablo 13. Politikaya katılım türlerine yönelik katılımcı görüşleri.....	49
Tablo 14. Öğrencilerin politik okuryazarlık beceri ve söylemlerinin yeterlilik düzeylerine ilişkin katılımcı görüşleri.....	50
Tablo 15. Politik okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılma biçimine yönelik katılımcı görüşleri	51

GİRİŞ

Eğitim, mevcut dinamiğiyle toplumu saran mühim bir statüye sahiptir (Doğan, 2014). Belirlenmiş amaçlarla öğrencilerde istendik ve gözle görülebilir davranışların sergilenmesini sağlayan eğitim, (Arslan, 2009) insanları politik hayat konusunda bilinçlendirmekte ve insanların yaşadığı toplumda bilinçli vatandaş olmalarını sağlamaktadır (Tarhan, 2019). Gelişmiş ülkeler vatandaşlarını toplumsal düzene ayak uydurmaları ve toplumun gereksinimlerini karşılamak adına kendilerine has bir eğitim sistemi oluşturmaktadırlar. Şüphesiz bu eğitim sisteminin uygulanmasında öğretmenler mühim yer tutmaktadır (Gül, 2004). Eğitim kurumları sayesinde devletler bilinçli, hak ve özgürlüklerini bilen, politik bilgiye hâkim bireyler yetiştirmektedir (Hatipoğlu, 2016). Toplumlar sürekli ve hareketli bir biçimde değişen dünya düzeni ile daha çok birbirlerine karşı bağımlı hale gelmektedir. Bundan dolayı bireylerin değişen dünya ve toplumsal değişimlere karşı adapte olabilmeleri için politik bilgiye sahip olmaları adapte sürecini kolaylaştırmaktadır (Tarhan, 2019). Politika ve eğitim arasındaki ilişki incelendiğinde eğitimin, politik düzenin devamı konusunda yadsınamaz etkisi olduğu görülmektedir (Aslan, 2019). Bireyin politik bilgisi, katılımı ve ilgisinin artmasıyla birlikte toplumsallaşması daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bireyin toplumsallaşma sürecinde politik okuryazarlık eğitimi ile bu süreç kolaylaşmaktadır (Faiz, 2016).

Bireylerin toplumsal açıdan sorumlulukları olduğunu ifade eden bir takım göstergeler mevcuttur. Oy vermek akla gelen ilk göstergedir. Oy verme dışında politik süreçler hakkında bilgi sahibi olma, politik gündemi takip etme, kamu kurum ve kuruluşlarına öneri, şikayet ve istekte bulunma, grev ve yürüyüş yapma gibi göstergeler önemli sorumluluklardır (Tarhan, 2019).

Eğitimle birlikte temel politik bilgilerin öğrenilmesi ile bireyler politik ortamı, tartışmaları ve kimlikleri konusunda bilgi sahibi olmaktadır. Bundan dolayı toplumda yaygın olan öğrencilere politikanın öğretilmesinin zararlı olduğu düşüncesinden sıyrılıp okullarda politik bilginin artırılması ve öğrenciler üzerindeki gelişmesini ortaya koymak gerekmektedir (Tarhan, 2019).

Öğrencilere Sosyal Bilgiler müfredatında kazandırılması istenilen temel becerilerden birisi de politik okuryazarlık becerisidir (Yavaş, 2021). Politik

okuryazarlık en basit tanımıyla bilgilerin, yeteneklerin ve becerilerin birleşmesi olarak bilinmektedir (Çınar, 2022).

İlköğretimde bulunan öğrencilerin sosyal gelişimlerini henüz tamamlamadığı ama politik fikirlerinde şekillenmeye başladığı bir dönem olduğu için özellikle ilk ve ortaokulda politik okuryazarlık eğitimi verilmelidir. Bu sayede daha tutarlı ve bilinçli politik fikirlerin oluşması sağlanacaktır. Politik okuryazar öğrenciler yetiştirme konusunda öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler öğrencilere politik okuryazarlık eğitimi almaları politika ile ilgili bilgilerinin ve fikirlerinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır (Tarhan, 2019).

Politik okuryazar olmayan bir birey politik konular hakkında eleştirel bakış açısına sahip olamamakta ve karşılaştığı politik sorunları endişe ile takip etmektedir. Bundan dolayı ilköğretimden itibaren öğrencilere politik okuryazarlık eğitimi verilmelidir (Tarhan, 2019). Politik okuryazarlıkla birlikte öğrenciler yaşadıkları toplumda öğrenmiş oldukları bilgi ve becerilerle etkin birer vatandaş olacaktır (Faiz, 2016).

Araştırmanın Problemi

2018 Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında politik okuryazarlık becerisinin yeri ve politik okuryazarlık becerisine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Alt problemler

1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisinin yer alma durumu nedir?
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 27 beceri bulunmaktadır. Bu becerilerden biri de politik okuryazarlık becerisidir. Bu noktada araştırmanın amacı 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisinin yer alma durumunu belirlemek ve toplumsal yaşamda siyasi yönden katılımcı, hak ve

ödevlerinin farkında olan vatandaşlar yetiştirme sorumluluğu taşıyan ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıkla ilgili görüşlerine başvurmadır.

Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler Öğretiminde esas amaç öğrencinin gündelik hayatta karşısına çıkabileceği sorunlara çözümler üretebilecek yetkinliğe ulaşmasıdır (Bilgili, 2012, Aktaran Faiz, 2016). Bilimin ve teknolojinin en üst safhada olduğu 21. Yüzyılda tüm devletler vatandaşlarının okuma yazma bilen, bilgiyi arayan, kullanan ve onu geliştiren bireyler olmaları için eğitime büyük oranda yatırım yapmaktadırlar (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007). Bireyden eğitim hayatı boyunca kendi benliğini koruma ve topluma hizmet etmesi için gerekli bilgiyi ve becerileri kazanması beklenmektedir. Bu aynı zamanda eğitim sisteminin en temel amaçlarından biridir. (Kara ve Tangülü, 2017). Bu amaçla özellikle uygar toplumlar bireylere birtakım beceriler kazandırmak için eğitime çok önem vermektedir (Görmez, 2018). Günümüzde, globalleşen dünyada tüm devletler vatandaşlarının aktif olarak politik katılım gerçekleştirmesini hedeflemektedir. (Görmez, 2018). 2000 yılından sonra eğitim ve öğretim müfredatında yapılan değişikliklerle birlikte okuryazarlık, öğrenciye kazandırılması gereken bir beceri olarak kabul edilmiştir. Bilgi çağıyla birlikte bilgiye ulaşım kolaylaşmış, yeni okuryazarlık türlerinin oluşmasını sağlamış ve bu alanda beklentiler ortaya çıkmıştır.(Önal, 2010).

Politik Okuryazarlığın 2018'den itibaren ülkemizde ders müfredatında yer almasıyla birlikte bireylerden okulda gördükleri derslerden başarılı olmalarının yanı sıra demokratik ilkeleri bilen, bu ilkelere bağlı bireylerin yetişmesini ve temel derslerin yanında politik bilginin de öğretilmesi amaçlanmaktadır (Tarhan, 2015).

Literatür taraması yapıldığında konu ile ilgili yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Yapılan çalışmalar daha çok ilköğretim öğrencileri ve öğretmen adaylarıyla. Fakat etkin vatandaş yetiştirme konusunda önemli bir yer teşkil eden sosyal bilgiler öğretmenlerinin de çalışmaya dâhil edilmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla çalışmamızda sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşme yapılmış ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlık becerisinin yer alma durumu incelenmiştir.

Varsayımlar

1. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda samimi oldukları varsayılmıştır.
2. Veri toplama araçlarının öğretmenlerin okuryazarlık becerisine karşı farkındalıklarını ortaya çıkarmak amacına hizmet ettiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın örneklemini ulaşılabilirlik açısından kolay olduğundan İstanbul ili bünyesindeki kamu eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Yapılan çalışma, resmi ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır. Bu çalışma 2021-2022 öğretim yılında görev yapan 30 öğretmen görüşü ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, vatandaşlık becerilerini kazandırmak amacıyla, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin bir araya gelmesiyle oluşan çalışma alanıdır (Safran, 2015).

Öğretim Programları: Öğrenciye okul ortamında ve dışında kazandırılması amaçlanan derslerle alakalı öğrenme düzeneğidir.

Beceri: Herhangi bir işi bireylerin bedensel ve psikolojik olarak gayret gösterip yapabilmesidir (Demirkaya, 2006).

Okuryazarlık: Türk Dil Kurumu sözlüğünde “okuma yazması olma durumu” olarak geçmektedir (TDK).

Politik Okuryazarlık: Okuryazarlığın alt kavramlarından olan Politik Okuryazarlık bireylerin bilgilerinin ve becerilerinin kaynaşması, siyasal hayattaki olayları anlama ve yorumlamaya çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Faiz, 2016).

Politika: İnsanların yaşamlarını düzenlemek amacıyla kurallar koymak, bu kuralları korumak ile çağın ve toplumun ihtiyaçları için bu kuralları değiştiren faaliyetlerin bütünü olarak kabul edilmektedir (Aköz, 2018).

Politik İlgi: Politik hadiselerin bireyler üzerindeki ilgisini ele alan bir kavramdır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik Bilgi: Bilgi kavramının alt dallarından olan Politik bilgi bellekte uzun süreli tutulan politik kavram ve olguların bilgisi olarak tanımlanmaktadır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik Katılım: Bir devletin vatandaşı olan bireylerin politik sistem karşısında kendi düşüncelerini, tutumlarını ve eylemlerini doğrudan veya dolaylı bir şekilde ifade etme biçimi olarak kabul edilmektedir (Akıncı, 2014).

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma ile ilgili kuramsal temellere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler insanı ve hayatı ele almaktadır (Kılıçoğlu, 2021). İnsanlık tarihi ile yaşıt olan sosyal bilgilerin temeli Antik Yunan ve Roma medeniyetlerine dayanmaktadır (Akarsu, 2018). Sosyal Bilgiler dersinin tanım ve işlevine baktığımızda bu alanda çalışan uzmanlarca çok fazla görüşler belirtilmiştir. Bu ders Sosyoloji, Tarih, Felsefe, Psikoloji ve Siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerden de faydalanarak bireylerin genel kültür, toplumsal görev ve sorumluluklarını bilmesi amacıyla öğretilmektedir. Bu farklı tanımlara baktığımızda; Milli Eğitim Bakanlığı, bireyin toplumsal çevresiyle dünden bugüne ve gelecekteki etkileşiminin incelendiği ve okullarda zorunlu ders olarak okutulan bir ders olarak tanımlamaktadır (MEB).

Globalleşen dünyada yeni nesilleri yetiştirme konusunda bu ders bugün ve gelecekte mühim bir görevde bulunacaktır. Sosyal bilgiler dersinin dünya çapında kabul edilen tanımı

“Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır” şeklindedir (NCSS, 1993, Aktaran Doğanay, 2008).

Sosyal bilgiler kavramına baktığımızda bu kavram ilk olarak 1800’lü yılların başında bireyler arasında sosyalleşmeyi sağlamak amacıyla ABD de ortaya çıkmıştır (Tarhan, 2019). Ve ilk defa 1916 yılında ABD de ders olarak müfredata girmiştir (Alaca, 2019).

Sosyal Bilgiler, insanı sosyalleştiren, tarihsel süreç boyunca yaşanan olayları anımsatan ve bu anıları geleceğe ışık tutması amacıyla oluşturulan bir bilim dalıdır (Ambarlı, 2010). Ortaokullarda eğitim-öğretim dönemi boyunca, bireylerin sosyal hayata dair bilgi ve tecrübe sağlama, sağlanan bu bilgi ve tecrübenin bireyin yaşamının bir parçası haline getirme konusunda sosyal bilgiler mühim bir yer teşkil etmektedir (Er ve Şahin, 2012). Sosyal bilgiler dersinin en önemli hedefi etkin vatandaşlar yetiştirmektir (Çalışkan, 2008).

Ülkemizde okullarda eğitim gören öğrencilere sosyal hayatla alakalı, bilgi, tecrübe ve toplumsal değerler sosyal bilgiler dersi aracılığıyla öğretilmeye çalışılmaktadır (Safran, 2015). Hayatı konu olan Sosyal Bilgiler, insanların bireysel yaşamdan toplumsal yaşama geçmelerinden büyük katkıları olmuştur.

Sosyal bilgiler eğitimi alanında yetkin isimlerden biri olan Robert Barr, James L. Barth ve S.S. Shermis sosyal bilgileri bireylere vatandaşlık bilgisi öğretmek amacıyla insanın bilgi ve tecrübelerini bir araya getirilmesi olarak tanımlamışlardır. Vatandaşlık eğitimiyle birlikte bireylerin birbirleriyle olan ilişkileriyle kendi bilgi ve deneyimlerini birleştirebilmektedirler. Esasında Sosyal bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir (Barr, Barth ve Shermis, 1977, Aktaran Doğanay, 2008).

Başta ABD olmak üzere Avustralya ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde Sosyal Bilgiler dersinin iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlar, yaşadıkları dünyayı anlama ve vatandaş olarak sorumlulukları bilip toplumsal hayata katılmalarıdır (Barr, 1997, Aktaran Öztürk, 2020).

Sosyal bilgiler müfredatının amaçlarından biri de vatandaşlık yetkinliği kazandırmaktır. Toplumsal bir düşünce ve bireylere vatandaşlık bilgisi kazandırmak amacıyla bir bilim olarak ortaya çıkan sosyal bilgiler geçmişte meydana gelmiş, bugün ve gelecekte de ortaya çıkacak hadiselerin neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirip hadiselerle yeni çözümler bulmak ve bu hadiselerle karşı sorumluluk taşıyan vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Şan, 2021).

Ülkemizde vatandaşlık bilgisi sosyal bilgiler dersi müfredatında yer almaktadır. Sosyal bilgiler müfredatının esas hedeflerinden birisi de toplumsal değerleri kabul eden, ülke ve milletine bağlı bireyler yetiştirmektir (Durmuş, 2020).

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin gözlem ve incelemeleri sonucunda, aynı çevredeki insanların bir arada yaşayabilmeleri için ortak değerleri öğretmeyi amaçladığı sonucuna varılmıştır (Kısakürek, 1989). Tüm çeşitliliği ile dünyadaki hadiseleri anlamamızı ve bu hadiselerin meydana gelmesinin nedenlerini anlamamızı sağlayan, vatandaş olarak bireylere düşen hak ve sorumlulukları öğreten, bireyin toplum ve çevresiyle olan geçmişten bugüne kadar gelen bağını incelemektedir (Dönmez, 2003, Aktaran Faiz, 2016).

Sosyal Bilgiler 'in temel hedeflerinden biri de farklı kültürlere karşı saygı duymak, demokratik bir düşünce yapısı kazandırmak, bireylerin topluma ve devlete faydalı birer vatandaş olabilmeleri için gereken temel bilgileri öğretmektir (Öztürk, 2006).

Sosyal Bilgiler, diğer sosyal bilimlerden yararlanarak bireylerin iyi birer vatandaş olmaları amacıyla oluşturulan karma bir bilimdir (Beldağ, 2012). Sosyal Bilgiler müfredatı bireylere sosyal hayatı anlamalarında yardımcı olup önemli siyasal bilgiler ile bu bilgiler ışığında siyasal atmosferi, demokrasiyi ve vatandaşlık ile ilgili bilgileri bireylere sunmaktadır (Tarhan, 2015).

Sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin siyasal konuları bilmesi, siyasi düşüncelerini özgür bir şekilde ifade etmesi, bu konuları sınıf ortamında anayasal çerçevede konuşabilmesi, öğrencileriyle fikir alışverişinde bulunması ile öğrencilere siyaset ve okur yazarlık arasında bir bağ kuran bilim dalıdır (Tarhan, 2015).

Öğretim Programları

Toplumların siyasal, sosyal, iktisadi ve kültürel alanda ilerlemesinde mühim bir rolü olan eğitim sisteminin 3 temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar; öğretmen, öğrenci ve öğretim programlarıdır. Eğitimde yapılacak tüm yeniliklerde program geliştirme çalışmalarına dayandırılmasının esas olduğu eğitimciler tarafından kabul edilmektedir. Bu nedenle ki öğretmenler sınıfta uygulanacak tüm öğretim yöntemini ve ne tür bireyler yetiştirmesi gerektirdiğine dair tüm soruların cevabını öğretim

programında bulabilmektedir (Akbaba, 2004, Aktaran Ülger, 2013). Türk Dil Kurumu [TDK] (2019), sözlüğünde

“Öğretim programı “Bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için okunması gereken ders ve konuları kapsayan plan, ders programı, müfredat, müfredat programı.” olarak tanımlanmıştır.” (TDK)

Öğretim programları eğitim sisteminin temellerini oluşturmaktadır. Öğretim programları aracılığıyla istenilen profilde bireyler yetiştirilebilmektedir. Öğretim programları her ders için dersin içeriğine uygun bir şekilde oluşturulmaktadır (Kaymakçı ve Turan, 2019).

Ülkemizin ilköğretim programına bakıldığında ilk program 1924’te hazırlanmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler programı 1968’e kadar tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi gibi dersler aracılığıyla okutulmuştur (Aykaç, 2007). Öğretim programı cumhuriyetten bugüne çok sayıda değişikliğe uğramıştır. 2004’te öğretim programlarında uygulanan yapılandırmacı eğitim felsefesiyle birlikte ilköğretimdeki öğretim programları geliştirilmiştir (Doğanay, 2008).

Beceri

Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında ilköğretim 6 ve 7. Sınıflar için basılan sosyal bilgiler kitabında beceri, eğitim boyunca kazanıp geliştirdikleri ve kendi hayatlarına aktardıkları yetenekler olarak aktarılmaktadır (Düz ve Akpınar, 2022).

Eğitim ve öğretimde başarının temel ölçütü, bireyin ev ve okul ortamıyla birlikte sosyal ortamda da bilgisini aktif olarak kullanabilmesidir (Akhan, 2011). Ülkemizde uygulanan eğitim müfredatının esas amacı toplumsal değerlere sahip çıkan, bilgi ve beceri açısından nitelikli bireylerin yetişmesini sağlamaktır (Görmez, 2018).

Sosyal Bilgilerde öğrencilere kazandırılması gereken becerilere bakıldığında tüm becerilerin bireyler üzerinde sosyal ve mesleki gelişmelerine katkı sağladığı görülmektedir (Düz ve Akpınar, 2022).

Okuryazarlık

Okuryazarlık kavramı bir beceri olarak kabul edilmektedir (Faiz, 2016). Lewis ve Wray'a göre okuryazarlık: bireyin bir amaç doğrultusunda yazabilme ve bu yazılan bilgiyi okuma becerisidir (Lewis ve Wray, 2000, Aktaran Faiz, 2016).

Araştırmacılarca göre okuryazarlığın farklı tanımlamaları olsa da en yaygın kabul edilen tanımı alfabeyle yazma ve yazdığını okuma olarak ifade edilmektedir (Güleç ve Hüdevendigar, 2020). Kellner, okuryazarlığı, toplumdaki iletişim simgelerini aktif bir şekilde kullanabilme becerisi olarak tanımlamaktadır (Kellner, 2001, Aktaran Faiz, 2016).

Okuryazarlık kavram ilk ortaya çıktığında TDK sözlüğünde geçtiği gibi okuma yazması olma durumu olarak kabul edilmiş tarihsel süreç boyunca anlam itibariyle değişime uğramış ve daha genel anlamlara gelecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Lewis ve Wray'a göre bir amaç doğrultusunda bir şeyleri yazma ve yazılan metni okuyabilme becerisi olarak tanımlamıştır (Lewis ve Wray, 2000, Aktaran Faiz, 2016).

Şan, klasik anlamda harflerden sözcükler sözcüklerden cümleler kurup ve bu cümleleri kaleme almaktan öteye giderek mevcut sosyal, iktisadi, siyasal ve hukuki konulardaki hadiseleri anlayıp yazabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Şan, 2021). Tarhan 2015 te yayımladığı makalesinde okuryazarlığın tanımını bireyin kendisini ve toplumun gelişmesine katkı sağlayacak ölçüde okuma yazma bilen, matematiksel hesaplama becerisine sahip olan ve sosyal hayatta hak ve yükümlülüklerini bilen vatandaşlar olarak açıklamıştır. BM'nin tüm dünyada okuryazarlığın artırılması için 1990 yılını okuryazarlık yılı ilan etmesiyle bu tarihten itibaren okuryazarlık kavramı zamanla araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır (Bawden 2001, Aktaran Tarhan, 2015). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 1951'de gerçekleştirdiği bir toplantıda okuryazarlık kavramını gündelik yaşamı ile alakalı basit ve kısa olan cümleleri okuyup bunları kâğıda geçirmesi olarak tanımlamıştır. 2018 de eğitim programındaki güncellemeyle birlikte fen, çevre, finansal gibi farklı alandaki okuryazarlık türleri farklı eğitim programlarına dahil edilmiştir (Pala, 2022).

Okuryazarlık kavramı gelişen akademik bilgi ile yeni anlamlarda kazanmıştır. 1900'lerden itibaren bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte klasik okuryazarlık tanımı dışında diğer bilimlerde farklı okuryazarlık tanımları oluşmaya başlamıştır. Okuryazar olan bir birey öğrenilmesi gerektiği konular hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte hangi amaçla ve öğreneceği konuların ne tür faydalar sağlayacağı hakkındaki gerekçeleri bilmektedir (Faiz, 2016).

Politika

Politika kelimesinin kökeni eski Yunan şehir devletleri manasında kullanılan Polis kelimesinden gelmektedir. Siyaset kelime manası itibariyle Arapça kökenli olup at bakıcısı manasına gelmektedir. Bu mananın Mısırdan Araplara geçtiği de söylenmektedir. Doğudaki Türk İslam devletlerinde siyaset kelimesi uzun dönemler boyunca ceza manasında kullanılmıştır (Aköz, 2018).

Politika bireylerin ve toplumun şekillenmesinde önemli etkilere sahiptir (Pacho, 2014, Aktaran Şan, 2021).

Politika bilimine baktığımızda devlet ve devlete bağlı kurumların kuruluş aşamasından gelişimine ve hedefleri arasındaki bağlantının yanında politik değişim, politik katılım ve politik kararların ele alınıp değerlendirildiği bir bilim dalıdır (Genç ve Demirdöğen, 1994, Aktaran Akhan, 2013). Aristo “*Her devletin iyi bir amaçla kurulmuş bir topluluk olduğunu söylemektedir.*” (Aristoteles, 1975).

Politika bilimi, toplumsal alandaki çatışmaları ve bu çatışmaların ne şekilde çözüldüğü çözümüyle alakalı kararların kim tarafından verildiği ve çözümün neticesi ile ilişki içerisinde (Savage, 1996, Aktaran Akhan, 2011).

Politika bilimi, içine başka sosyal bilimleri de alan kapsamlı ve gelişmeye devam eden bir alandır. Alanı ve kapsamı henüz tam olarak belirlenmemiştir (Kapani, 2019). Aynı zamanda politika bilimi politik kurumların meydana gelmesinde ve şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Akhan, 2011).

Politik Okuryazarlık

Politik okuryazarlık kavramı tarihsel süreç boyunca farklı tanımlarla gelişmiştir (Kuş, 2013). Politik okuryazarlık, en basit tanımıyla siyasal bilgi sahibi

olma durumu anlamına gelir. Crick ve Porter politik okuryazarlığı, bireyi politika hakkındaki konularda bilgi sahibi yapan, sosyal ve kamu hayatına dahil eden, bireyin toplumsal değerleri edinmesini sağlayan beceri ve tutum olarak kabul etmektedirler (Crick ve Porter, 1978, Aktaran Faiz, 2016).

Lockyer, Crick ve Annette ye göre Politik okuryazarlığı bilgi ve yeteneklerin bir birleşimi olarak görmekle beraber güncel hayattaki politika ile alakalı konuları anlama ve hayata geçirmek amacıyla ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Yine Lockyer, Crick ve Annette ye göre Politik okuryazar olan bireyler hem bilgili bir gözlemci hem de politik katılım gerçekleştiren aktif bir vatandaşdır (Lockyer, Crick ve Annette, 2003, Aktaran Çınar, 2022).

Faiz ve Dönmez (2016) Politik okuryazarlığı bilgi, beceri ve toplumsal değerlerle birlikte toplumu ilgilendiren politik konularda aktif bir birey olmalarına sağlayan bir okuryazarlık türü olarak tanımlamışlardır. Ayrıca Faiz ve Dönmez’e göre Politik okuryazar olan birey her alanda bilgisini kullanabilmeli veya bu bilgiyi nasıl kullanabileceğini bilmelidir (Faiz,2016).

Anderson ise Politik Okuryazarlıkla ilgili olarak şunları ifade etmiştir. “Demokratik sisteme dair yeterli oranda bilgi, beceri ve politik okuryazarlığın anlaşılması için bireylerin gerekli politika bilgisine sahip olması gerekmektedir. Politika okuryazarlığını devletler vatandaşlarına iktidar ve politika ile ilgili konuları anlamaları için bir vasıta olarak görmektedirler” (Anderson, 2008, Aktaran Akhan, 2011).

Özellikle öğrencilerin, araştırmacıların ve akademisyenlerin politik okuryazar olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda siyasi bilimler, hukuk, kamu yönetimi ve uluslararası ilişkiler bölümünü okuyan öğrencilerin bu alana hâkim olması bölümlerinde gelişmelerini daha da kolaylaştırmaktadır (Thornton, 2008, Aktaran Akhan, 2011).

Okuryazarlık kavramı tarihsel süreç boyunca gelişerek farklı sosyal bilim alanlarında kendine has özellikte okuryazarlık türleri oluşturmuştur. Medya, harita, çevre, ekonomi, teknoloji, hukuk, eleştirel okuryazarlık gibi türleri bulunmaktadır. Bunlardan en bilinen medya okuryazarlığıdır. Tüm bu beceriler sosyal bilgiler

öğretiminde öğrenciye kazandırılması amaçlanan beceriler olarak kabul edilmektedir. Becerilerin öğretilmesinden önce sosyal bilgiler öğretmenlerinin de bu becerilere sahip olması gerekmektedir (Ay ve Yavuz, 2016).

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde “*Türkçe, Sosyal Bilgiler, Sınıf, Okul Öncesi, Biyoloji, Fen Bilgisi ve Felsefe Grubu öğretmenliği*” bölümlerinde “*medya okuryazarlığı*” seçmeli ders olarak verilmektedir. Politik okuryazar olan bir birey sadece bilgili bir gözlemci değil ayrıca toplumsal faaliyetlere aktif olarak katılan, mevcut durumunu kavramakla kalmayıp aktif ve etkili bir şekilde devlet yönetimine dâhil olmaktadır (Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhana, 2018).

Dağ ve Koçer politik okuryazarlığı okuryazarlık becerileri üzerinde şekillenen toplumla ilgili verilen kararların nasıl ve hangi amaçla verildiğinin farkında olma, politik münakaşalara dahil olma olarak ele almaktadır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik okuryazarlık hayattaki mühim meseleleri anlama ve bunları hayata geçirmeyi amaçlamaktadır. Kısaca politik okuryazarlık bireylere hayatlarında gerekli politik bilgi ve becerilerin öğretilmesinde bir araç görevi taşımaktadır (Tarhan, 2015).

Vatandaşlık, bir davranış, düşünme ve öğrenme biçimidir. Globalleşme ile birlikte Politik okuryazarlık vatandaşlığı uluslararası bir boyut olarak ele almaya çalışmaktadır. Okullarda birey ile toplum arasında sağlam bir bağ oluşturmak, toplumun özünü ve değerlerini bilmek bireyin politik hadiseler karşısında etkili bir şekilde politik katılım sergilemesi amacıyla müfredat programlarında yer almaktadır (Perveen ve Awan, 2017). Toplumsal hayatın ne şekilde işlendiğinin anlaşılması ve gündelik yaşamın vazgeçilmez unsurlarından politik süreç hakkında temel politik bilgilere sahip olmamızı sağlamaktadır. Politik okuryazar bir bireyin ilk yetişme alanı aile ortamında gerçekleşmektedir. Ailenin demokratik ilkeleri benimsemesi, ailede alınan kararlarda çocuğa söz hakkı verilmesi çocuğun gelecekteki hayatındaki siyasi fikir ve tutumlarını etkilemektedir. Politik okuryazar bir bireyin yetişmesi için küçük yaştan itibaren politik bilgi ve becerilerin öğretilmesi ve eğitim yaşamında da öğretmen ve ders müfredatıyla geliştirilmesi gerekmektedir (Tarhan, 2015). Her ne kadar okulun politik katkısı yadsınamaz derecede önemli ise de okullarda politika

hakkında öğrencilere yeterli bilgi aktarımı yapılmamaktadır. Bireylere eğitim yaşamları boyunca doğrudan veya dolaylı olarak politikanın tüm yaşamları süresince hem kendi hayatlarına hem de tüm toplumun hayatına etki ettiği anlatılmalıdır (Ay ve Yavuz, 2016).

Vatandaşlıkla alakalı mühim bir sorun da bireylerin politik bilgi ve politik süreç konusunda yetersiz bilgiye sahip olmasıdır. Politik katılımın sağlanması için politikaya aktif katılan bireyler yetiştirmek, vatandaşlık eğitimi vermek gelecek nesiller için önem teşkil etmektedir. Politik okuryazarlık sayesinde bireyler anayasal hak ve sorumluluklarının farkında olup politika hakkında bilgi ve beceriye sahip olmaktadır (Tarhan 2015). Politik okuryazarlığa önem verilmesi ile birlikte hem birey hem de devlet büyük yararlar sağlamaktadır (Çınar, 2022).

Politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin merkezindedir. Briefing, Öğrencilerin sorumluluk sahibi vatandaş olmalarına ve toplumda alınan karar verme süreçlerine katılmalarına imkan sağlayan bilgi ve anlayışın özel birleşimi olarak görmektedir (Briefing, 2013, Aktaran Görmez, 2018). Politik okuryazarlık, aynı zamanda vatandaşlık eğitimi olarak ta ifade edilmektedir (Collins, 1992, Aktaran Görmez, 2018).

Politik anlamda okuryazarlık becerisini kavrayan bir birey iyi bir gözlemci ve siyasal konuları iyi bir şekilde yorumlama yeteneğine sahiptir (Lockyer, Crick ve Annette, 2003, Aktaran Tarhan, 2015).

Politik okuryazarlık öğrencilere siyasal hayattaki esasları anlama ve yorumlama becerisi kazandırdığı için bireylere eğitim aşamasında bu beceriyi kazandırmak demokrasiyi iyi bir şekilde anlama ve vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme konusunda fayda sağlamaktadır. Politik okuryazarlık bireylere yeterli derecede politik bilgilere hakim olma, kendi hak ve sorumluluklarını bilme konusunda ve siyasal sistemleri daha iyi anlamalarını sağlamaktadır. Tüm bu becerilerin bireylere kazandırılmasında sosyal bilgiler ders müfredatının önemi bir yeri vardır (Görmez, 2018).

Dağ ve Koçer (2019) politik okuryazarlığı, kuramsal manada uluslararası bilimsel çalışmalarda ön planda olsa da ülkemizde pek gelişme imkanı bulmadığı ve geliştirilmesi gerektiğini aktarmışlardır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin vazgeçilmez unsurlarındandır. Siyasal konuları, toplumun değerlerini ve siyasal sistemlerin toplumları nasıl şekillendirdiğini ele alan okuryazarlık türlerinden biridir. Politik okuryazarlık toplumda yer alan tüm yapılarda yönetime dâhil olma, bu yapı sisteminin gücünün ne şekilde kullanılması gerektiği üzerine sorgulamalar yapma ve sosyopolitik konularda aktif katılım sağlamaktır (Şan, 2021).

Okuryazarlık hukuki okuryazarlık, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık vb. farklı alanlarda kendisine özgün özellikleri bulunmaktadır. Politik okuryazarlık diğer türlere göre daha kapsamlıdır. Collins' e göre (1992) bütün okuryazarlık türleri politik okuryazarlıkta birleşmiştir. Dolayısıyla politik okuryazarlık tüm okuryazarlıklarla bağlantılıdır (Şan, 2021).

Devlet organları, bireylerin politik katılımının sağlanması ile bireylerde farklı düşüncelere karşı saygı, hoşgörü duygularını geliştirmesini ve bireylerin bilgi beceri ve toplumsal değerlere saygılı vatandaşlar yetiştirmesini amaçlamaktadır (Şan, 2021). 21. Yüzyılda bu alana yönelik ilgi ile birlikte başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmeye başlayan ülkeler politik okuryazar olan vatandaşlar yetiştirmek için eğitim müfredatlarında politik okuryazarlığa yer vermişlerdir. Ülkemizde ise 2018 yılında politik okuryazarlık sosyal bilgiler ders müfredatında yer almaya başlamıştır. Politik okuryazarlığın bireylere aktarılması için sosyal bilgiler öğretmenlerinin de bu alanda yetkin ve aktif bireyler olması önemlidir.

Politik okuryazarlığın gündelik hayatta da sürmesi önem arz etmektedir. Politik okuryazarlık devlet idaresi kapsamında değerlendirildiğinde sadece oy kullanmak anlamı taşımamakta oy kullandıktan sonra da yaşamın her alanında politik katılım sağlamak olarak ele alınmalıdır (Şan, 2021).

Politik katılımı sağlayan politik okuryazarlık bu alandaki siyasi hadiseleri anlamak ve değerlendirmekle alakalıdır (Crick, 2000, Aktaran Şan, 2021).

Politik İlg

Politik ilgi, kamuoyunun oluşmasında ve politik katılımın gerçekleşmesinde önemli bir faktör olarak görülmekte ve katılımın gerçekleşmesindeki en önemli motivasyon olarak kabul edilmektedir. Politik ilginin azlığı politikaya katılımı da olumsuz etkilemektedir (Uluç, 2007, Aktaran Yeşilkuş, 2020). Kroh ve Könncke politikaya duyulan ilginin hem politikanın araştırılmasında hem de bireyin sosyalleşmesi açısından önemini vurgulamaktadır. Prior ve Bouher politik ilgiyi demokratik sistemin devamı hususunda önemli bir ilke olduğunu söylemektedirler. Rebenstorfde bu ifadeye benzer bir ifade kullanarak demokratik kimliğin kazanılmasında önemli bir unsur olduğunu söylemektedir (Yeşilkuş, 2020).

Politik ilgi, politik okuryazarlıkla alakalı kesin bir kavramsal sonuca ulaşmak için önemli bir olgudur. Politik sistemin nasıl işlendiğini ve politik kararları takip etme eğilimi olarak kabul edilmektedir (Cansever, 2018). Politik kararların alınmasını daima ve düzenli bir şekilde takip etme eğilimi olarak açıklamak olarak da değerlendirilen politik ilgi, bireylerin, sadece davranışsal açıdan politikaya katılması değil politik hadiselerle duyuşsal ve bilişsel olarak ilgi göstermesi ve bireylerin politik eylem ve fikirlerini açıklamak için kullanılan bir değişkendir. Sivil toplum örgütlerinin oluşumunda ve demokratikleşmenin temel taşı olarak kabul edilmektedir (Yeşilkuş, 2020).

Politik ilgi, özellikle politik katılım için ön koşul olarak görülmektedir. Politik ilgiyi toplumdaki eşitsizliklerin sebebi olarak gören araştırmacılarda bulunmaktadır ve araştırmacıların ortak görüşüne göre bireylerin politik gelişimleri açısından önemli bir olgudur. Politik ilgi, ülkedeki iç politik hadiselerle duyulan ilgi ve politikanın kendisine duyulan ilgi olarak iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Toplumsal şartlarla birlikte kadın ve erkeklerin politikaya duydukları ilgide değişiklik göstermektedir. Yapılan araştırmalarda kadınların daha çok iç politikaya ilgi duyduğu erkeklerin ise daha çok politikanın kendisine ilgi duyduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik ilgi olan eğilim ile birlikte bireyin politik bilgisi artmakta bu da politik katılım oranını arttırmaktadır (Cansever, 2018). 2008 yılında gençlerin politik ilgisi üzerine yapılan kamuyu araştırmasında Türkiye de gençlerin %20 sinin politikaya

ilgi duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı yıl Avrupa’nın farklı ülkelerinde de benzer bir anket yapılmış Avrupa’da politikaya olan ilgi Türk gençlerine göre daha düşük oranlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara baktığımızda Almanya %20, İtalya %19, Avusturya’da %18 oranında politikaya ilgi olduğu tespit edilmiştir. İngiltere’de ise 20 yüzyıldan bu yana politikaya duyulan ilginin sürekli azalma yönünde olduğu görülmüştür (Dağ ve Koçer, 2019).

ABD’de politik ilgi ve okuryazarlık üzerine yapılan araştırmalarda bu kazanımların öğrencilere aktarılmasında eğitimin önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır. Ülkemizde niversite ve okullarda verilen ders müfredatlarının öğrencinin politik fikir ve davranışlarını etkilediğine yönelik çalışmalar çok kısıtlıdır. Yapılan çalışmalarda daha çok vatandaşlık müfredatı ele alınmıştır. Politik ilginin ve okuryazarlığın öğrencilere aktarılması için akademik olarak daha çok araştırmanın yapılması gerekmektedir (Kaya, 2013).

Politik Katılım

Politikaya katılım tarihsel süreç boyunca çeşitli değişiklikler göstermiştir. Demokrasinin temellerinin atıldığı Antik Yunan devletlerinde politikaya katılım doğrudan sağlanırken günümüzde doğrudan veya dolaylı olarak politik katılım sağlanmaktadır. Politik katılımıla birlikte bireyler toplumu ilgilendiren tüm kararlarda söz hakkına sahip olmaktadır (Kaya, 2013).

Robert Dahl’a göre politik katılım ilgi, önemseme, bilgi ve eylem olmak üzere dört dzeeye ayrılmaktadır; İlg, politik hadiseleri takip etme derecesi olarak kabul edilmektedir. (Kutlu, 2018). nemseme, politik hadiselere verilen önemi kapsamaktadır. Bilgi, politik hadiselerle alakalı elde bulunan verilerdir. Eylem, politik kararları etkilemek için yapılan eylemlerdir (Akıncı, 2014).

Politik katılım farklı düzeylerde ve birçok şekilde kendini gösterebilmektedir (Kapani, 2019). “İlg”, “nemseme”, “Bilgi” ve “Eylem” olmak üzere dört temel dzeeye ek olarak politik sistemin kabul gördüğü, kabul görmediği düşük ve yüksek düzey olmak üzere dört tane daha farklı düzey bulunmaktadır (am, 2005, Aktaran Yeşilkuş, 2020).

Politik katılım siyaset bilimciler tarafından üzerinde ortak bir tanıma varılamamış bir kavram olarak ele alınmaktadır (Akıncı, 2014). Aristoteles’e göre; *“insan siyasal bir hayvandır ve insan doğal eğilimiyle birlikte politik katılıma eğimli olmaktadır.”*(Aristoteles, 1975).

Demokratik toplumlarda vatandaşların toplumsal ve politik hayatta aktif katılım ve hukuk kurallarına bağlı kalma gibi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (Tupper, 2008, Aktaran Akhan, 2011).

Güçlü bir demokratik sisteme sahip olan ülkelerin en önemli özelliği vatandaşlarının aktif bir şekilde politik katılım sergilemeleridir. Bundan dolayı devletler vatandaşlarının aktif olarak politik katılım göstermelerine önem vermekte ve vatandaşların politik katılımı devletin ne kadar demokratik olduğu ile paralellik göstermektedir (Kaya, 2013).

Vatandaşlık eğitimi müfredatında politik okuryazarlığın becerisi olan politik katılım kavramı insanların siyasal bir konuda karşıdaki insanlara bilgilerini aktarması olarak bilinmektedir. Olumlu ve olumsuz olarak yapılan politik katılım bir siyasi fikir veya olay hakkında düşüncelerini aktarma, karşılıklı fikir alışverişinde bulunma, seçimlerde oy kullanma, dilekçe yazma, protesto hakkını kullanma veya sosyal medya üzerinden devlet organlarının alacağı kararlarda etkiye bulunma becerisi olarak ta bilinmektedir. Politik katılımı şiddet ve problemli davranışlar sergilendiği gibi anayasada bireylere verilen haklar ölçüsünde katılım sağlanmaktadır (Şan, 2021).

Demokratik ülkeler politik katılımı demokratikleşmenin önemli bir faktörü olarak görmektedirler. Politik katılımı birlikte vatandaşlar devleti yönetecek organların belirlenmesinde ve bu organların alacağı kararlarda etkili olmaktadır. Politik katılımı etkileyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bunlar; cinsiyet, etnik kimlik, köy ve kent unsurlarıdır. Bu unsurlar politik katılım yoğunluğunu etkilemektedir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007).

Cinsiyetlerin politik katılım durumu üstüne yapılan çoğu araştırmalarda erkeklerin kadınlara nispeten daha aktif bir şekilde politikaya katılım sergiledikleri

görülmüştür. 2008 de dünya parlamentolarındaki kadın vekil oranı genel oran içinde sadece %28 lik bir dilimi karşılamaktadır (Çakan, 2017).

Politik Bilgi

Bilgi, tüm kavramlarda olduğu gibi tarihsel dönemde Felsefenin bir alanı olarak ele alınmıştır. Zamanla bilimin ve bilgi kavramının gelişmesiyle birlikte tüm bilim dallarının ortak bir konusu olmuştur. Gelişen dünya ile birlikte bilgi kavramı da sürekli olarak gelişmiş ve farklı tanımlarda kullanılmıştır (Uçak, 2010).

Politik bilgi bireyleri motive eden düşüncelerden, tutumlardan ve değerlerden ayırt edici özellikte olması gerekmektedir. Bilgi, bilişsel bir süreç ve inanç olmadığı gerçekte mevcut olan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Politik bilgi seviyesi bireylerin politik alandaki davranışlarını, tutumlarını ve politik katılımı üzerinde etkilidir (Kaya, 2013).

Politik okuryazar olan bir birey kendisini ve toplumu etkileyen siyasi hadiseler ve bu hadiseleri tetikleyen nedenleri kavramakta ve çözüm yolları üretebilmektedir. Toplumsal şartlara uyum sağlamak isteyen bir bireyin mutlaka bulunduğu ülkedeki mevcut politik sistemi bilmesi gerekmektedir. Faiz'e (2016) göre politika, politikacıların toplumu idare etmek amacıyla iktidar erkini kendi elinde bulundurması ve iktidar erkini kullanabilmesidir (Faiz, 2016). Politik katılımın ön şartı katılımı sağlayacak kadar bireylerin politika bilgisine sahip olmaları gerekmektedir (Akhan, 2011).

Bireylerin politik bilgi açısından oldukça farklı seviyelerde oldukları görülmektedir. Bu farklı seviyenin toplumsal nedenlerden kaynaklı bir takım nedenleri bulunmaktadır. Bu farklılıklardan en belirgin olanı cinsiyet farklılığının politik bilgi üzerindeki etkisidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bu farklılığa bakıldığında kadınların erkeklere nazaran daha az politik bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu farklılık sadece yetişkin kadın ve erkekler arasında değil küçük çocuklar arasında da belirgindir. Ancak yapılan araştırmalarda özellikle kızların erkeklere göre politik hadiseleri anlama kapasitelerinin daha üst düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Dağ ve Koçer, 2019).

1.1.1. Etkin Vatandaşlık

Politik okuryazarlık kavramı Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında Etkin Vatandaşlığın öğrenme alanı içinde yer aldığı görülmektedir. Etkin Vatandaşlık kavramının tanımının doğru anlaşılması Politik Okuryazarlık kavramının anlaşılması bakımından önemlidir.

Antik Yunan tarih kayıtlarında vatandaşlık kavramına dair izler bulunmaktadır (Gömlüksiz ve Akyıldız, 2012). Vatandaşlık kavramının önem kazanmasıyla vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili konunun uzmanları tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Uğurlu'ya göre belirli bir vatana ait olan vatanın değerlerine, yasalarına toplumsal düzenine uyma davranışına vatandaşlık denilmektedir (Uğurlu, 2011). Dağ'a göre vatandaşlık bireyin bir devlete bağlı olduğunu belirten bir kavramdır (Dağ, 2012).

Hablemitoğlu ve Özmete'ye göre ise vatandaşlık genel olarak devletin, tek yanlı iradesiyle şartlarını ve hükümlerini belirleyip hukuksal bir çerçevede gerçekleştiren, bireyler arasında kurmuş olduğu ilişkidir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012).

Osler ve Starkey, vatandaşlığı, insan hak ve özgürlüklerini benimsemeyi esas alan demokratik sistem içerisinde bireyselliğin ve ulusallığın üzerinde inşa edilmiş bir yapısı olarak görmektedirler (Osler ve Starkey, 2000, Aktaran Faiz, 2016) Pierson ise vatandaşlığı devlet ile birey arasındaki bulunan bağ olarak tanımlamaktadır (Pierson, 2014, Aktaran Karadağ ve Kapusızoğlu, 2022).

Tarhan, vatandaşlığı politik hak ve görevlerini bilen ve aldığı kararların sonucunu görebilen bireyler olarak tanımlamakta ve vatandaşlık eğitimi ile bireylerin politik bilgilerini aktif olarak kullanabildiklerini dile getirmektedir (Tarhan, 2015).

Vatandaşlık eğitimi için yapılan tanımlara baktığımızda bireylerin kendi hak, özgürlük ve sorumluluklarını bilerek toplumsal hayata uyum sağlaması amacıyla verilen eğitim olarak görülmektedir (Acun, Demir ve Göz, 2010, Aktaran Esen, 2011).

Ersoy'a göre demokratik bir toplumsal hayat için gereken vatandaşlık bilgisi ve becerileri kapsayan bir eğitim türüdür (Ersoy, 2007). Toplumdaki her birey

kendisine verilen her bilgiyi inceleyebilmeli, anlamlandırmalı ve bu bilgiyi gerektiği yerde kullanabilmelidir (Faiz, 2016).

Sosyal Bilgiler Öğretim Program'ında bulunan “etkin vatandaş yetiştirme” kavramının kazandırılmasında yardımcı olan alan sosyal bilimlerdir. Vatandaşlık eğitimi aynı zamanda toplumsal ve siyasal hayatta bireylere aktarılan kazanımlardır (Faiz, 2016). Etkin bir birey toplumsal hayatın içinde aktif rol oynamalı ve toplumu ilgilendiren tüm sorunlar için çözümler üretmelidir (Demir, 2016, Aktaran Eryılmaz, 2019).

Osmanlıda vatandaşlık eğitimi dersi ilk defa 1869 tarihindeki “*Maarif-i Umumiye Nizamnamesine*” uygun bir şekilde kız rüştiyelerinin birinci ve dördüncü sınıflarında “*Malumat-ı Nafia dersinin*” “*Malumat-ı Belediye*” bölümünde yer verilmiştir (Gürses, 2011, Aktaran Arçanlı, 2019). Ülkemizde Cumhuriyet ile beraber vatandaşlık dersleri verilmeye başlanmıştır. 1926 ve 1936'da Yurt Bilgisi olarak 1948'de Yurttaşlık 1968 den 1995 yılına kadar vatandaşlık bilgisi adlarıyla öğretim programında yer almıştır (Gömleksiz ve Kılınç, 2013; Sağlam ve Hayal, 2015, Aktaran Som ve Karataş, 2015). 1998-2005 yıllarında 8. Sınıflarda zorunlu ders iken 2005-2010 yılları arasında zorunlu dersler arasında kaldırılmıştır. 2011 yılına kadar seçmeli, 2011-2012 yılları arasında tekrar zorunlu ders olmuştur. 2015 yılında sosyal bilgilerin bir ünitesi olarak müfredatta yer almıştır (Ersoy, 2016).

Vatandaşlık birey ve toplumun kendi arasında ve devletle arasında oluşan bağla birlikte bireylere sorumluluklar yüklemektedir (Hamlemitoğlu ve Özmete, 2012). Demokratik ülkelerin başarısının temelinde küçük yaşlardan itibaren öğretilen vatandaşlık eğitiminin büyük bir önemi vardır (Akhan, 2011).

Toplumun her alanında aktif birer vatandaş olmanın en mühim şartı bireyin hak ve özgürlüklerini bilmesidir. Hak ve özgürlüklerin öğretilmesinde siyaset bilimin katkısı yadsınmaz derecede önemlidir (Sarısaman, 2008, Aktaran Akhan 2011). Politikanın okullarda öğretilmesinin esas amacı bireyleri etkili birer vatandaş haline getirmektir (Akhan, 2011).

Bireylerin toplumdan beklentisi olduğu gibi toplumun da bireyden birtakım beklentileri bulunmaktadır. Karşılıklı bu beklentinin gerçekleşmesi için bireyin ve

toplumun bu beklentilere ne kadar hazır olduklarıyla ilişkilidir (Kansu, 2015). Siyasal kurum olan devletlerin mevcut varlıkları sürdürebilmeleri için demokratik ve hukuksal örgütlenme ile birlikte yönetimi altında olan bireylerin vatandaşlık hukukunu bilmeleri ve bunu gelecek nesillere aktarmaları da gerekmektedir (Sağlam, 2011).

Öğrenciler, sosyal bilgiler dersi müfredatı sayesinde vatandaşlıkla ilgili hak ve görevlerini öğrenirken bununla birlikte toplumda aktif bir üye olup toplumun ihtiyaçlarını ve beklentilerini de öğrenmektedir (Coşkun, Kodal ve Ersoy, 2022).

1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi ve Politik Okuryazarlık

Vatandaşlık eğitiminin temelinde olan politik okuryazar olan bireyler yetiştirildiği zaman bireyler bulundukları toplumun gelişmesini sağlamaktadır. Bu gelişmenin sağlanması için politik okuryazarlık becerisi sosyal bilgiler ders müfredatında yer almıştır. Bu becerinin öğretilmesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim fakültelerinde bu alanda yetiştirilmeleri önemli bir husustur (Faiz, 2016)

Sosyal Bilgiler bir ders olarak ilk defa 1968 deki öğretim programında geçmektedir (Kuş ve Aksu, 2017). Ülkemizde ilkokulda verilen Hayat Bilgisi dersi Sosyal Bilgilerin temelini oluşturmaktadır (Beldağ, 2012) Sosyal bilgiler öğretmenleri hem okulda hem de okul dışında öğrencilerin vatandaşlık bilgisine sahip olmalarında önemli bir rol oynamaktadır. (Faiz, 2016).

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin esas amacı, öğrencilerin gündelik hayatlarındaki ortaya çıkacak sorunlara karşı çözümler bulabilecek seviyeye gelmelerini sağlamaktır. Sosyal bilgiler bu amaç doğrultusunda siyaset biliminden faydalanmaktadır. Çünkü siyaset bilimi bireylerin hayatları boyunca kullanacağı bilgi ve kavramları ele almaktadır. Siyaset bilimi bireyin karşısına çıkan devlet, iktidar, demokrasi, cumhuriyet, güç, anayasa, kanunlar vb kavramları açıklayarak bireylere fayda sağlamaktadır. Bu kavramların açıklamasıyla birlikte siyaset bilimi, öğrencilerin pasif vatandaş olmaktan çıkıp aktif birer vatandaş olarak politikayı araştıran ve sorgulayan bireyler olmasını sağlamaktadır (Akhan, 2011).

Sosyal Bilgiler ders müfredatı birçok program sunmakta öğrencilere eleştirel düşünme bakış açısı kazandırmakta ve öğrenme sürecinde aktif katılmasını sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersinin önemli bir konusu olan vatandaşlık eğitimindeki amaç sorumluluk sahibi ve toplum ile devletin temel prensiplerini bilen bireyler yetiştirmektir. Ayrıca öğrencilerin güncel olayları anlamasını ve değerlendirmesini sağlamaktadır (Doyle ve Shenkman, 2006, Aktaran Akhan, 2011).

Sosyal bilgiler dersiyle birlikte ortaokuldan itibaren öğrencilerin toplumsal hayata hazırlanması amaçlanmakta ve bu hedef doğrultusunda Sosyal Bilgiler müfredatında öğrencilere toplamda 27 beceri kazandırılması hedeflenmektedir (Görmez, 2018). Bu becerilerden en önemli olanlarından biri de Politik okuryazarlık becerisidir (Köksal ve Erol, 2021). Sosyal bilgiler içeriği itibariyle bireylerin hayatları boyunca karşılarına çıkacak politik kavram ve hadiseleri de kapsadığı için bu beceri sosyal bilgiler dersi aracılığıyla verilmektedir (Demir, 2019).

Politik okuryazarlık eğitimi ile öğrencilerde siyasi idareye karşı olumlu fikirler gelişmekte, öğrencilerin aktif vatandaş olmalarını ve sosyal hayatta iyi ilişkiler kurmalarını sağlamaktadır (Akhan, 2011).

Sosyal Bilgiler, bireyi, toplumu ve bu ikisi arasındaki bağlantıyı inceleyen ve öğrencilere birey ve toplum ilişkisini öğretmeye çalışan bir ders olarak verilmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda sosyal bilgiler dersi öğrencilere bir takım beceriler kazandırmayı hedeflemektedir (Ay ve Yavuz, 2016).

Sosyal Bilgiler dersi hakkında uzmanların yaptığı tanımlara bakıldığında sosyal bilgiler dersinin en genel amacı toplumsal hayat ile politik yaşamda aktif ve çağdaşlaşmış nitelikli bireyler yetiştirmek olarak kabul edilmektedir (Bilgili, 2008). Sosyal bilgiler dersinin diğer önemli bir amacı da nitelikli yetişen bireyleri geleceğe hazırlayarak onların bilgi ve becerilerini artırıp her alanda aktif bireyler olmalarını sağlamaktır (Tarhan, 2015). Bu dersle birlikte bireylerin toplumsal hayata daha çabuk adapte olmaları kolaylaşmaktadır (Kara ve Tangülü, 2017).

1.1.3. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Bu bölümde politik okuryazarlık konusunda ya da içeriğinde politik okuryazarlıkla ilgili literatürde yer alan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Akhan (2011) “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi*” adlı çalışmada “*Sosyal bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Konularına Eğilimlerini Belirleme Ölçeği*” geliştirmiş ve 2010–2011 eğitim öğretim döneminde yedi farklı üniversitede eğitim gören Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 4. sınıf öğretmen adaylarından oluşan 832 kişiye uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda öğretmen adaylarının politika bilimine ilgilerinin yüksek olduğu tespit edilmişse de günlük yaşamlarında politik hadiselerle ilgili konularda fazla zaman ayırmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Faiz (2016), “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları*” adlı tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık seviyelerini ölçmek, politik okuryazarlığı meydana getiren bileşenler üzerindeki farklı değişkenlerin etkisini ortaya koymak ve adayların vatandaşlık eğitimi ile politik okuryazarlık hakkındaki bilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Nicel yaklaşıma uygun olarak yapılan araştırmanın örneklemini 1188 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda adayların politik okuryazarlık kavramını bildikleri ama kendilerini Politik okuryazar olarak görmedikleri sonucuna varılmıştır.

Kara ve Tangülünün 2017 de yayımladıkları “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi*” isimli makalede öğretim programı hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel yaklaşıma uygun olarak durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Doküman incelenmesi için T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın resmi internet sitesinde yer alan öğretim programları incelenmiştir. Programın on yedi (17) maddelik genel amaçlarından dokuzunun (9) politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Görmez (2018) kaleme aldığı “*Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği*” isimli makalede Nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doküman incelemesi aşamalarına göre analiz edilmiştir. Birey ile Toplum, Etkin Vatandaşlık gibi başlıklarda politik okuryazarlık becerisi hakkında kazanımlar ve ünitelere yer verilmiştir.

Dağ ve Koçer'in (2019) "*Türkiye'de Politik Okuryazarlık*" adlı çalışmalarında, politik okuryazarlığın ne olduğu, hangi değer ve süreçleri kapsadığı, neden ihtiyaç ve önem arz ettiği mercek altına alınmakta; ardından ulaşılan kaynaklardan sağlanan bilgiler doğrultusunda Türkiye'de politik okuryazarlığın durumuna ilişkin tespitler ortaya konmuştur. Çalışmanın sonunda bugünün ve geleceğin politik kültürünü şekillendirmeleri noktasında cesaretlendirmek onları yetişkinlerin veya çevredeki diğer kişilerin değer ve pratiklerinin pasif alıcısı konumundan çıkararak daha bilinçli ve işlevsel politik okuryazarlar hâline getireceği tavsiyesinde bulunmuşlardır.

Tarhan, (2019) "*Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri*" adlı doktora çalışmada ortaokulda okuyan öğrencilerin politik okuryazarlık seviyeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Siyaset okuryazarlık ölçeği kullanılarak 686 öğrenci ile nicel çalışma 21 öğrenci ile nitel çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ortaokuldaki öğrencilerin politik bilgilerinin orta düzeyde olduğu, cinsiyetler arasında belirleyici bir fark olmadığı ama öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin öğrencilerin politika bilgisi üzerinde belirleyici bir fark yarattığı tespit edilmiştir.

Aslan, (2019) "*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi*" adlı çalışmada 7. Sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık becerileri incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bir politik okuryazarlık ölçeği geliştirilmiştir. Öğrencilerin politik eylemleri, politik bilgileri politik algı, güncel olayları takip etme ve evrensel insan haklarına yönelik bilinçlerini ölçmüştür. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin politik davranış bakımından nispeten olumlu ama diğer boyutlar açısından orta düzeyde beceriye sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin politik okuryazarlık becerileri üzerine daha derinlemesine araştırmalar yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Demir, (2019) "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları (İnönü Üniversitesi Örneği)*" adlı yüksek lisans tez çalışmada eğitim fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilere yönelik politik okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve öğretmen adaylarının zihinlerindeki en iyi vatandaşlık eğitimi ve politik okuryazarlık aktarımı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma grubunu 2018-2019 yılları arasında eğitim gören 142 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda Türkiye’deki meseleleri ve uluslararası konuları tartışan öğretmen adaylarının politik bilgi düzeylerinin bu meseleleri tartışmayan öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Yavaş, (2021) “*Ortaokul Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (Kit) Aracılığıyla İncelenmesi*” adlı tez çalışmasında Ankara ilinin merkez ilçelerinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 6 ortaokuldaki 230 (126 Erkek – 104 Kadın) 7. Sınıf öğrencisinden veri toplamıştır. Öğrencilerin Politik Okuryazarlık konusundaki bilişsel yapıları “Devlet, Demokrasi, Hükümet, Seçim, Kamuoyu, Hak, Muhalefet, Özgürlük, Cumhuriyet, İdeoloji ve Sorumluluk” anahtar kavramlarına ilişkin verdikleri cevap kelimelerle incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bilimsel olmayan ya da yüzeysel bilgilerinin çoğunlukta olduğu bununla birlikte cumhuriyet ve kamuoyu kavramlarına yönelik kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir.

Şan, (2021) “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi*” adlı doktora çalışmasında eğitim fakültesinde okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık seviyeleri geliştirilmek istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nin Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında eğitim öğretim gören ve Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar dersini seçen, ikinci sınıfta okuyan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğrencilere verilen politik okuryazarlık eğitimin faydaları görülmüş ve lisans müfredatında mutlaka politik okuryazarlıkla alakalı bir dersin eklenmesi gerektiği ve bu alanda daha çok çalışmaların yapılması üzerinde durmuştur.

Köksal ve Erol, (2021) “*Politik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi*” adlı makalede politik okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada açımlayıcı faktör analizi ile doğrulayıcı faktör analizleri kullanılmıştır. AFA sonucu ölçeğin 24 madde ve 5 faktörden oluştuğunu ve toplam varyansın 63,852’sini açıklandığını göstermektedir. Faktörler “Politik Uzmanlık, Politik Bilgi, Politik

Farkındalık, Politik İlgi ve Politik Katılım” olarak isimlendirilmiştir. Araştırma İstanbul da lisans eğitimi gören 440 öğrenci ile yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısını 89 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin bireylerin politik okuryazarlık becerilerinin ölçülmesinde geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında politik okuryazarlık becerisinin yer alma durumunun incelendiği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşlerinin yer aldığı bu çalışma, doğası gereği nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma hakkında herkesin ortak bir tanım yapması oldukça güçtür (Yıldırım, 1999). Genel olarak nitel araştırma, araştırma konusuna dahil olan birey ve grupların fikirleri alınarak bu fikirlerden ortaya çıkan verilerin yorumlanmasıdır (Avcı ve Faiz, 2019) aynı zamanda Nitel araştırma gözlemcinin yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir (Creswell, 2013). Nitel araştırmacı, araştırma alanlarında vakit harcayan, araştırmaya dahil olan bireylerle yüz yüze ya da çevrimiçi ortamlarda görüşen, bireylerin deneyimlerinden fikirlerinden veriler çıkaran ve araştırma alanında edindiği bilgileri analiz eden kişidir (Yıldırım, 1999). Bu çalışma betimsel nitelikli tarama modelinde bir çalışmadır. Tarama Modeli, Geçmişten bugüne mevcut bir durumu olduğu gibi betimleyen ve bireylerde istenilen davranışların şekillenmesi için uygulanan süreçlerin bütünüdür (Bahtiyar ve Can, 2016). Betimsel Model, Geniş gruplar üzerinde yapılan, grupta bulunan bireylerin bir olgu ve olayla ilgili görüşlerinin, eylemlerinin alındığı olgu ve olayların betimlenmesidir (Aybek ve Aslan, 2017).

Araştırmamızda 2018 SBÖP ‘de politik okuryazarlık becerisinin yer alma durumunu belirlemek için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi araştırmacılar tarafından kullanılan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır (Hoepfl, 1997, Aktaran Ay ve Yavuz, 2016).

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan çalışma verileri on bir açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizi içerik analiz ile elde edilmiştir. İçerik analizindeki esas amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. (Selçuk et al., 2014) Daha sonra araştırmanın

nitel boyutu için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile seçilen 30 öğretmen ile görüşülmüştür.

2.2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde, resmi ortaokullarda görev yapan 15 Erkek / 15 Kadın Sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırma çerçevesinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı dağılımı

Cinsiyet	Kadın	15
	Erkek	15
Branş	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	30
Mesleki Kıdem	1-5yıl	10
	6-10 yıl	7
	11-15 yıl	8
	16+ yıl	5

Nitel yaklaşımda genel olarak üç tür bilgi toplama tekniği bulunmaktadır. Görüşme, gözlem ve yazılı belgelerin incelenmesi. Bu teknikler de alt başlıklara ayrılmaktadır. Örneğin görüşme yöntemini, kullanılan aracın özelliğine göre “*açık uçlu, yapılandırılmış, araştırmacının pozisyonuna göre katılımcı, katılımcı olmayan*” gibi alt kategorilere ayırmak mümkündür. Nitel yaklaşımlardan en sık kullanılan tekniğidir. Görüşme bireylerin perspektiflerini, deneyimlerini, hislerini ve düşüncelerini ortaya koymada kullanılmakta olan oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992, Aktaran Yıldırım, 1999). Çalışmada görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundaki sorular oluşturulurken ilk önce politik okuryazarlık kavramına ilişkin alan yazın incelenmiştir. Hazırlanan görüşme formu uzman görüşü doğrultusunda, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümünde beş öğretim üyesinin görüş/değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların değerlendirmesiyle birlikte öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Uzmanların yaptığı

değerlendirmeler sonucunda 8 soruya ilave 3 soru eklenmiştir. Önceki sorularda da gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sonuç olarak yarı yapılandırılmış on bir sorudan meydana gelen bir görüşme formu elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, açık uçlu soruların bir avantajı olarak alternatif cevaplamayı ve konunun detaylı incelenmesini sağlamaktadır. Verilerin analizinin kolay olması, katılımcıların kendini rahat hissetmesi açısından, cevapların konuyla ilgili ayrıntılı bilgi vermesi gibi avantajları ve gereksiz bilgilere yer verilmesi, konu sınırının belirlenmesinde yaşanan zorluk gibi de dezavantajları bulunmaktadır

Araştırmada nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Politik okuryazarlık becerisi ifadelerinin sosyal bilgiler öğretim programında nasıl yer aldığını ortaya koymak için nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizine başvurulmuştur. Doküman analizi yöntemi, dokümana ulaşmak, dokümanın orijinalliğini doğrulamak, dokümanı anlayarak analiz etmek ve verileri elde etme yöntemidir (Kıral, 2020).

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin süreç aşağıda verilmiştir.

Politik okuryazarlığına ilişkin alınan veriler sınıf kademeleri kapsamında ele alınarak veriler bu başlıklar çerçevesinde toplanmıştır. Verilerin toplanması esnasında kullanılan öğretim programlarına T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın resmi internet adresinden ulaşılmıştır.

Araştırmanın verilerinin toplanmasında daha sonra araştırmada kullanılan ölçme aracının öğretmenlere uygulanabilmesi için gerekli yazılı yasal izinler alınmıştır. Google form üzerinden oluşturulan sorular araştırmaya gönüllü olarak katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine e-posta yoluyla iletilmiştir. Formun başlangıç kısmında gönüllü olarak katılımı kabul ediyorum seçeneği sunulmuştur. Üst kısımda değinilen bu süreçlerden sonra ölçme araçları uygulanmış ve araştırmada kullanılacak veriler elde edilmiştir. Görüşme formunun içten/doğru şekilde doldurulması için araştırmanın amacı katılımcılara açıklanmıştır. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde doğrudan araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş, öğretmenlerin daha rahat cevaplandırabilmeleri için görüşme

formu öğretmenlere e-posta ile iletilmiş olup doldurmaları için belirli süre verilmiştir. E-posta gönderildikten sonra bir süre beklenmiş, dönütler alınmıştır.

Sosyal bilgiler öğretim programında her bir öğrenme alanı için önerilen politik okuryazarlık becerisi ifadelerinin ve sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlıkla ilgili ifadelerinin araştırmacı tarafından nasıl sağlandığını gösteren bir “kontrol listesi” araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Oluşturulan kontrol listesi ile ilgili uzman görüşü alınmıştır.

Bu bağlamda aşağıdaki kontrol listesi oluşturulmuş ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kontrol listesi tablosu

Alt Tema	Kod
Politik Okuryazarlık	1. Bağımsızlık
	2. Demokrasi
	3. Devlet
	4. Egemenlik
	5. Hak
	6. Seçim
	7. Sosyal Örgüt
	8. Yönetim
	9. Sorumluluk
	10. Vatandaş
	11. Vatandaşlık
	12. Etkin- Aktif
	13. Katılım
	14. Siyaset
	15. Demokratik
	16. Eleştirel Düşünme
	17. Duyarlılık
	18. İnsan Hakları
	19. Karar verme
	20. Sosyal Katılım

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin elde edilmesinde nitel yaklaşıma uygun doküman incelemesi ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

“Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir.” (Wach,2013, Aktaran, Kırıl,2020).

“İçerik analizi, özellikle sosyal bilimlerde kullanılan bir araştırma yöntemi ve bu yöntemeye uygun olarak araştırma tekniğidir.” (Taylan, 2011).

Araştırmanın nitel boyutunda kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu içerik analiz tekniği ile analiz edilmiş olup verilerin ortaya konulması esnasında

görüşmeden elde edilen örnek katılımcı açıklamaları içerik analizi yaklaşımı ile gösterilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar görüşme öncesinde bilgilendirilmiş olup katılımında tamamen gönüllülük esas alınmıştır.

Bu araştırma kapsamında görüşmeler sonucunda elde edilen veriler belirlenen bir takım tema ve alt temalar dikkate alınarak sınıflandırılmış ve tablo haline getirilmiştir. Tablolar verildikten sonra öğretmenlerin görüşleri tabloların alt kısmında yer almıştır. Alıntılarda katılımcıların isimleri kodlamalar şeklinde verilmiştir. (Ö1, Ö2 gibi) Temaların güvenilirliği için *Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100* formülü uygulanmıştır. $29 / (29 + 8) \times 100$ (%78) uyuşum yüzdesine ulaşılmıştır. Miles ve Huberman uyuşum yüzdesi için %70 ve üzeri yeterli olduğunu belirtmişlerdir. (Miles ve Huberman, 1994, Aktaran, Duban, 2010).

3. BULGULAR

3.1. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde ilk olarak 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında politik okuryazarlık becerisinin yeri incelenmiş olup daha sonra politik okuryazarlıkla ilgili görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanıtlarına yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programı, belirlenen ölçütlere göre incelenmiş ve programda yer alan politik okuryazarlığa ilişkin genel amaçlar, beceriler, kavramlar, değerler, öğrenme alanları ve kazanımlar araştırmaya konu olmuştur.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan başlıklar altında politik okuryazarlığa ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1 Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları Başlığında Yer Alan Açıklamaya İlişkin Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Program başlığı politik okuryazarlık açısından incelendiğinde “ ...*Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır...*” (MEB, 2018). Pragrafında vurgulanan eleştirel düşünen, kararlı, topluma ve kültüre katkı sağlayan öğeleri ile politik okuryazarlık arasında ilişki bulunmuştur.

3.1.2. Öğretim Programının Amaçları Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

2018 SBÖP'nın amaçları başlığı politik okuryazarlık açısından incelendiğinde “*Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”’nde ve*

ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak” (MEB, 2018). Politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu varsayılan “haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren” öğelerin vurgulandığı görülmektedir.

3.1.3 Yetkinlikler Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

2018 SBÖP da yer alan yetkinlikler bölümünde, “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” ve “inisiyatif alma ve girişimcilik” yetkinliklerinin içeriğine bakıldığında politik okuryazarlık ile ilgili olduğu bulgulanmıştır. Programda “...*Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır*” (MEB, 2018). Açıklamada yer alan “*bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım*” (MEB, 2018). Yer alan kelimeler bu beceri ile ilişkilendirilebilir.

3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

2018 SBÖP da yer alan özel amaçlar politik okuryazarlık açısından incelendiğinde aşağıda yer verilen özel amaçların bu beceri ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

1. “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri amaçlanmıştır.*” (MEB, 2018)

2. “*Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları amaçlanmıştır.*” (MEB, 2018)

3. “*Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri*” (MEB, 2018)

7. “Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları” (MEB, 2018)

13. “Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri amaçlanmıştır.” (MEB, 2018)

14. “Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri amaçlanmıştır.” (MEB, 2018)

15. “İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,” (MEB, 2018)

17 “Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri amaçlanmıştır.” (MEB, 2018)

3.1.5.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Temel Beceriler Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

Tablo 3’te 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan beceriler gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretim programında yer alan beceriler

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi düşünme
13. İş birliği	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

Kaynak: (MEB, 2018)

Tablo incelendiğinde 2018 SBÖP da 27 temel beceri içerisinde politik okuryazarlık becerisinin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4'te 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğretim programında değerler eğitimi

Adalet	Estetik
Aile birliğine önem verme	Eşitlik
Bağımsızlık	Özgürlük
Barış	Saygı
Bilimsellik	Sevgi
Çalışkanlık	Sorumluluk
Dayanışma	Tasarruf
Duyarlılık	Vatanseverlik
Dürüstlük	Yardımseverlik

Kaynak: (MEB, 2018)

2018 SBÖP Değerler tablosu incelendiğinde “*Adalet, Bağımsızlık, Duyarlılık, Eşitlik, Saygı, Özgürlük, Sorumluluk Vatanseverlik*, değerlerinin politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

3.1.6. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar Başlığında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Bulgular

2018 SBÖP’nin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlığı incelendiğinde aşağıda yer alan 2 maddenin politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.

1 “*Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir*” (MEB, 2018)

10 “*Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir*” (MEB,2018)

3.1.7. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanım ve Açıklamalar Başlığına İlişkin Bulgular

4.Sınıf Kazanım ve açıklamaları başlığı altında Birey ve Toplum öğrenme alanında “SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar” (MEB, 2018). “SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar” (MEB, 2018). Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanında yer alan “SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.” (MEB, 2018). “SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır” (MEB, 2018). “SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir” (MEB, 2018). “SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar” (MEB, 2018). Kazanımların Politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

5.Sınıf Kazanım ve açıklamaları başlığı altında Birey ve Toplum öğrenme alanında “SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder” (MEB, 2018). “SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır” (MEB, 2018). “SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir” (MEB, 2018). Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alan “SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir” (MEB, 2018) “SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar” (MEB, 2018) “SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar” (MEB, 2018). “SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.” Kazanımlarının politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu saptanmıştır.

6. Sınıf Kazanım ve açıklamaları başlığı altında Birey ve Toplum öğrenme alanında “SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular” (MEB, 2018). “SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” (MEB, 2018). “SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur” (MEB, 2018). Etkin Vatandaşlık

öğrenme alanında yer alan “SB.6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır” (MEB, 2018). “SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar” (MEB, 2018). “SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder” (MEB, 2018) “SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar” (MEB, 2018) “SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar” (MEB, 2018) “SB.6.6.6.Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder”(MEB, 2018) Kazanımları ile Politik Okuryazarlık arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

7.Sınıf Kazanım ve açıklamaları başlığı altında Birey ve Toplum öğrenme alanında “SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir” (MEB, 2018). Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer alan “SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar” (MEB, 2018). “SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir” (MEB, 2018). “SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder” (MEB, 2018). kazanımları ile politik okuryazarlık arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4. ÖĞRETMENLERİN POLİTİK OKURYAZARLIK BECERİSİNE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlerin politik okuryazarlık becerisine yönelik yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Görüşmelerde 11 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular kod, frekans ve katılımcı başlıklarıyla tablo halinde sunulmuştur. Katılımcıların kodlanmasında kullanılan ilk ifade (Ö) öğretmen, bunun ardından kullanılan rakam ise öğretmen sırasını belirtmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme sorularına ilişkin görüşler aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 5. Politik okuryazarlık kavramının öğrenilme kaynaklarına yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Katılımcı	Frekans
Öğretim Programı	Ö1	1
Makale/ Akademik kaynak	Ö3, Ö6, Ö14, Ö15, Ö22, Ö25	6
İnternet/Sosyal Medya	Ö4, Ö16, Ö26, Ö28	4
Kitap	Ö21	1
Lisans-Alan Bilgisi Dersleri	Ö24, Ö12, Ö17	3
Televizyon	Ö10	1
Hayır	Ö1, Ö2, Ö5, Ö7, Ö9, Ö13, Ö19, Ö20, Ö23, Ö29, Ö30	11

Tablo incelendiğinde katılımcıların cevapları 7 başlık altında toplanabilir. Politik okuryazarlık kavramını daha önce duyduunuz mu? -Evet ise nasıl/ hangi kaynak ile sorusuna Katılımcılardan 6 kişi kavramı daha önce duyduğunu belirterek kaynak göstermelerini istediğinde akademik kaynak/makale cevabını vermiştir (f4).

Ö6 “Evet çeşitli makalelerden” yanıtını verirken Ö14 “Evet. Makaleler aracılığıyla” demiştir. Ö15” Evet, akademik çalışmalar aracılığı ile” Ö22 de “Makalelerden” duyduğunu belirtmiştir. 4 katılımcı kaynak olarak internet/sosyal medya yanıtını vermiştir. Ö4 “Evet. Sosyal medyada.” Yanıtı verirken Ö16 da “Duydum sosyal medyadan.” demiştir.

3 katılımcı ise bu kavramla lisans/alan bilgisi derslerinde karşılaştığını ifade etmiştir. Ö24 “Evet. Üniversite alan bilgisi derslerinde.” Ö12 “Evet üniversitede politikaya giriş” yanıtlarını ermişlerdir.

3 katılımcı yine kavramla karşılaştıklarını ifade ederken kaynak gösteremeyeceklerini söylemişlerdir. Ö11 “Evet ama kaynak gösteremem”

1 Öğretmen kavramla öğretim programında karşılaştığını söylerken Ö8 “Evet. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almaktadır.” 1 katılımcı ise televizyon aracılığıyla kavramı duyduğunu belirtmiştir. Ö10 “Evet gazete TV’lerden duymuştum” 1 katılımcı da kavramla kitapta karşılaştığını söylemiştir. Ö21 “Evet. Kitap, internet kaynakları” Son olarak 11 katılımcı hayır diyerek kavramı daha önce duymadıklarını ifade etmiştir. Örneğin Ö1 “*Hayır böyle bir kavram hatırlamıyorum*” yanıtıyla bu kavramı daha önce duymadığını ifade etmiştir

Tablo 6. Politik Okuryazarlık kavramının algılanışına yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Katılımcı	Frekans
Politika konularında bilinçli olma	13	Ö1,Ö5,Ö6,Ö11,Ö15,Ö16Ö17,Ö18,Ö21,Ö22,Ö24,Ö27, Ö30
Etkin Vatandaş	3	Ö4, Ö23, Ö24
Her türlü haber kaynağını okumak/ tek kaynaktan edinilen bilgiye güvenmeme	3	Ö2, Ö7, Ö19
Yönetimle ilgili kavramları bilme	2	Ö8, Ö28
Politik haklarını bilme	3	Ö14, Ö24, Ö25

Görüşme formunda 2. soru olan politik okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade ediyor sorusuna aldığımız yanıtlara göre 6 kod belirlendi. En fazla katılımcının dahil olduğu “Politika konularında bilinçli olma” şeklinde ifade eden 13 katılımcı bulunmaktadır. Bazı örnekler şu şekildedir; Ö1 “Politika hakkında bilinçlenme” Ö5 “Politika ile ilgili birçok şeyi bilen, siyasilere tanıyan ve yorum yapabilen kişiler

için kullanılan bir kavram’’ Ö6 “Kişilerin siyaseti değerlendirmesi temel becerileri kavramları öğrenmesi araştırması vb.” Ö15 “Siyasi olayları ve kavramları doğru anlama ve yorumlama becerisi’’

Ö21 “Politika ile ilgili geniş bir bilgi birikimine sahip olmak, yorumlayabilmek, değerlendirebilmek şeklinde açıklanabilir.” 6 katılımcı kavramı “gündeme dair fikirlere sahip olma” şeklinde yorumlamıştır ve örnekleri şu şekildedir.

Ö3 “siyasi gündeme hakimiyet’’

Ö10 “Okuyan okuduğunu düşünen gündeme dair fikirleri olan olayları durumları kendi görüşüne göre değerlendiren olarak ifade edebilirim’’

Ö26 “Yaşanılan dünya ve ülkenin gündemi ve geleceğini toplumsal ve bireysel etkileri ile takip etmektir.”

Ö29 “siyasal gündemi, metinleri vs. algılayıp buna bir anlam yükleyebilmeyi ifade etmektedir.” 3 katılımcı “etkin vatandaş” kavramıyla açıklamıştır.

Ö4 “Etkin bir vatandaş olmayı.”

Ö23 “Etkin vatandaş olma gayesinde olanların sahip olması gereken bir nitelik.”

Ö24 “Politika hakkında bilgiye sahip olmak ve bunu en iyi şekilde analiz etme kabiliyetidir.”

3 katılımcı “Her türlü haber kaynağını okumak/ tek kaynaktan edinilen bilgiye güvenmeme’’

Ö2 “Her türlü haber kaynağını okumak her türlü kaynaktan bilgi edinmek tek bir kaynaktan alınan bilgiye güvenmemek’’ şeklinde açıklarken

Ö19 “Siyasi, sosyal kitaplar okumak’’ şeklinde yanıt vermiştir. 3 katılımcı ise “Politik haklarını bilme” yanıtlarını vermişlerdir.

Örnek; Ö14 “Bir ülkede demokrasinin gelişmesi kişilerin politik haklarını bilmesi gibi’’ şeklinde açıklarken

Ö25 “Vatandaşı olduğu ülkede haklarını sorumlulukları bilen kamusal alanda bu bağlamda bilgi ve becerilerini kullanabilen politika ile ilgili kavramları bilen etkin vatandaş olarak davranan demokrasiyi savunan vs. bireyler” yanıtını vermiştir.

2 katılımcı “Yönetimle ilgili kavramları bilme” şeklinde ifade etmiştir.

Ö8 “Özellikle bireyin yönetime katılması ve yönetimle ilgili unsurları bilmesi”

Ö28 ise “Siyaseti siyasi kavramları anlamlandırma yorumlama becerisi” şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 7. Politik okuryazarlık becerisinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alma düzeyine yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Evet yeterince yer veriliyor.	7	Ö1, Ö2, Ö13, Ö17, Ö23, Ö25, Ö28,
Hayır yeterince yer verilmiyor.	20	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14, Ö15, Ö16, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö26, Ö27, Ö29, Ö30

Politik okuryazarlık becerisi öğretim programında yeterince yer alıyor mu sorusuna karşılık 7 katılımcı yeterince yer verildiğini düşünürken 20 katılımcı bu becerinin öğretim programında yeterince yer almadığını düşünmektedir.

Ö17 politik okuryazarlık becerisinin öğretim programında yeterince yer aldığını ifade ederek “ortaokul öğrencilerinin akademik seviyesine göre yeterli olduğunu düşünüyorum.” Yine benzer bir gerekçe gösteren katılımcı Ö23 “ders verdiğimiz öğrencilerin yaşlarına göre yeterli derecede yer aldığını söylemiştir.”

Ö25 de “Ünite ve kazanımlarda yeterince yer aldığını ifade etmiştir.”

Ö15, Ö13, Ö11 Ders saatinin az olması sebebiyle yeterince yer verilmediğini, buna imkân olmadığını ifade etmişlerdir.

Ö8 “Her sınıf düzeyinde bu becerilerle ilgili kazanımlar mevcuttur (toplamda yaklaşık 15 kazanım) Özellikle etkin vatandaşlık öğrenme alanında. Bence yeterli değildir. Diğer öğrenme alanlarında da yer verilebilir”

Ö21 “Hayır yeterli değil. Ders konularının oldukça kapsamlı olması, zaman yetersizliği ve öğrenci yaş ve gelişim seviyelerinin uygun olmaması gerekçeleri arasında gösterilebilir” Ö24 “Hayır. Politik okuryazarlık Sosyal Bilgiler Öğretim programında kazandırılacak temel becerilerde yer almış olup yeterince ders kitaplarında yer verilmediğini arttırılması gerektiğini düşünüyorum.”

Ö29 “Hayır çünkü değişen ve gelişen dünya ile ilişkilendirme yapıldığında politik okuryazarlığın sosyal bilgiler öğretim programında yeterince yer almadığını buna bağlı olarak politik okuryazarlık düşüncesinin henüz yeterince bir zihinsel süreçte tam olarak kavranacak düzeyde olmadığını düşünüyorum.”

Tablo 8. Politik okuryazarlığın sosyal bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alma durumuna yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Evet yer veriliyor.	13	Ö3, Ö6, Ö8, Ö11, Ö13, Ö15, Ö17, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö28, Ö29
Hayır yeterince yer verilmiyor.	17	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö9, Ö10, Ö12, Ö14, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö27, Ö30

Katılımcılara Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinliklerde politik okuryazarlık becerisine yer veriliyor mu sorusu sorulduğunda

13 katılımcı evet yer veriliyor derken

17 katılımcı hayır yeterince yer verilmiyor demiştir.

Yer verildiğini düşünen katılımcılardan Ö3 “üç öğrenme alanında geçiyor diye hatırlıyorum” şeklinde yanıt verirken

Ö8 “Programla paralel. Etkin vatandaşlık öğrenme alanında var. 6. Sınıfta Küresel bağlantılarda da var.” Ö15 “Evet, demokratik yaşam öğrenme alanında yer veriliyor” Ö23 “Birey ve toplum, Üretim tüketim dağıtım, Küresel bağlantılar, Etkin

vatandaşlık öğrenme alanlarında” Ö24 “Evet, etkin vatandaşlık öğrenme alanında” Ö25 “Evet Örneğin 6.sınıf Birey ve Toplum ünitesi 7.sınıf Etkin Vatandaşlık ünitesi 6.sınıf Etkin Vatandaşlık ünitesi gibi” Ö26 “Birey ve toplum konusu içerisinde kısmen.”

Yeterince yer verilmediğini düşünen katılımcı örnekleri ise şu şekildedir. Ö1 “Etkinliklerde politik okuryazarlığa önemli bir vurgu yapıldığını düşünmüyorum.” Ö21 “Hayır fazla yer verilmiyor.” “Ders kitaplarında yönetim biçimleri, seçme ve seçilme hakkı, anayasaların bazı maddeleri ve özellikleri yer alıyor bunlar da zaten politik okuryazarlık kapsamında değil.”

Tablo 9. Bireylerde politik okuryazarlıkla ilgili olması gereken özelliklere ilişkin katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Eleştirel Olma	7	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö10, Ö20, Ö21
Okuyan-Araştıran Olma	5	Ö1, Ö5, Ö20, Ö21, Ö23
Siyasi Konulara hâkim Olma	12	Ö8, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö25, Ö26, Ö27, Ö29, Ö30
Objektif olma	4	Ö5, Ö9, Ö15, Ö19
Yorumlama Becerisi Olma	7	Ö2, Ö6, Ö15, Ö21, Ö24, Ö27, Ö28,
Haklarını Bilme	4	Ö4, Ö11, Ö12, Ö22

Katılımcılara Politik okuryazarlık bakımından yeterli donanıma sahip bir bireyde olması gereken özellikler nelerdir sorulduğunda alınan cevaplardan 6 kod belirlendi. En fazla katılımcının dahil olduğu kod (f:12) “Siyasi konulara hâkim olmalı” Bu kod için örnekler ise şöyledir;

Ö8 Yönetime katılması, yönetim unsurlarını bilmesi, demokratik olması, hak ve sorumluluklarını bilmesi vs.

Ö13 Ülke içi ve dışı konulara eğilimi olması.

Ö14 Haklarını savunan, araştıran, politik tartışmalara girebilen, farklılıklara saygı duyan, demokratik kararlar alabilen

Ö25 Toplumu değerlendiren, toplumun geçmişi ve bugünü arasında politik bağlar kurarak buradan sonuçlar çıkarabilen, günlük yaşamını daha net algılayabilen çevresine karşı algısı her daim açık, kendi yasal haklarının bilincinde

Ö29 “Küresel dünyada yaşanan gelişmeleri takip edip bu anlamda kendini geliştirebilir. Yerel veya evrensel düzeyde yaşanan kamusal tartışmaları algılayıp anlamlandırabilir.” Ö30 “ Siyasi konularda uzman”

7 Katılımcının dahil olduğu “Eleştirel olmalı” başlığı için ise örnekler şöyledir;

Ö1 Farklı politik kaynakları karşılaştırarak okumalar yapan sorgulayıcı bir birey olmak gerekir.

Ö3 eleştirel düşünme becerisi

Ö6 ileri görüşlü hitabet yeteneği ezber gücü muhakeme edebilme eleştirel yaklaşma”

Ö10 İyi eğitim almalı eleştirel ve sorgulayan bir bakış açısı kazanmış olmalı kendi fikirlerini geliştirebilmeli.

Ö21 “Politika alanında araştırma beceresine sahip kavram ve tanımları çok iyi bilen, eleştirel düşünceye sahip, yorumlama ve değerlendirebilme özelliklerine sahip olması gerekir”

Tablo 10. Politik okuryazarlık becerisi açısından kendilerini yeterli görme düzeyine ilişkin katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Evet	15	Ö1, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö23, Ö24, Ö25, Ö27
Hayır	9	Ö2, Ö6, Ö7, Ö12, Ö19, Ö20, Ö21, Ö26, Ö30
Yeterince değil	6	Ö4, Ö13, Ö14, Ö22, Ö28, Ö29

Katılımcılara kendinizi politik okuryazar birey olarak tanımlıyor musunuz diye sorulduğunda 15 katılımcının evet tanımlıyorum yanıtını verdi. Katılımcı örnekleri şu şekildedir.

Ö1 “Politik konular dahil çeşitli konularda karşılaştırmalı okumalar yaptığım için nispeten politik okuryazar sayılabilirim”

Ö8 “Evet. Siyasetçilerin neler yapmaya çalıştıklarını görebiliyorum. Oy kullanıyorum. Yönetimle ilgili hak ve sorumluluklarımı bilip kullanıyorum vs.”

Ö10 “Evet mesela bir konu ile alakalı gündemde yer alan haberleri farklı kaynaklardan takip ederek görüşlerimi oluştururum”

Ö15” Tanımlıyorum. Politik kavramları ve kurumları doğru bir şekilde bildiğimi düşünüyorum. Politik olayları ideolojik argümanlarla değil akılcı bir bakış açısı ile değerlendirdiğime inanıyorum.”

Ö16 “Evet. Okuduğum neredeyse tüm kitaplar politik okur-yazarlık üzerine. Gerekli çıkarımları anlayabiliyorum veya anladığımı düşünüyorum.”

Ö27 “Politikanın temel kavramları ve düşünce biçimini nesnel bir bakış açısıyla yorumlamaya biliyorum.” Kendini politik okuryazar bir birey olarak tanımlamayan 9 katılımcı vardır. Kendilerini yeterince politik okuryazar bir birey olarak görmeyen 6 katılımcı vardır.

Ö13 ve Ö14 “Yeteri kadar değil.” Yorumunu yaparken

Ö22 “Kısmen tanımlıyorum. Mevcut durumu değerlendiriyor anlamlı sonuçlara varıyorum” yanıtını vermiştir.

Tablo 11. Politikaya ilgi düzeyi açısından katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
İlgiliyim	12	Ö1, Ö4, Ö5, Ö9, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20, Ö22, Ö24, Ö26, Ö28
Orta düzeyde ilgiliyim	8	Ö2, Ö3, Ö8, Ö14, Ö15, Ö21, Ö25, Ö30
Az ilgiliyim	2	Ö6, Ö23
İlgili değilim	8	Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö19, Ö27, Ö29

Katılımcılara politikaya ilgi konusunda kendilerini nasıl değerlendikleri sorulduğunda 12 katılımcı kendilerini ilgili olarak tanımladı. Bu katılımcılardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Ö1 “İlgimi çeken konular arasında yer aldığı için araştırmalar yaptığım oluyor”

Ö5 “Ülkesini seven her bireyin politika ile ilgilenmesi gerektiğini düşünüyorum ve bu yüzden ilgili olduğumu söyleyebilirim”

Ö16 “Özellikle uluslararası politika konusunda çok ilgili biriyimdir.”

Ö17 “Politikaya karşı ilgim şöyle; ülke meseleleri konusunda fikirlerimi aşırıya kaçmamak ve anlaşılabileceğim kişiler olmak koşuluyla beyan etmeye çalışırım.”

Ö20 “İyi bir takipçiyim.”

Kendilerini orta düzeyde ilgili gören (f:8) katılımcı vardır ve örnekleri şu şekildedir;

Ö15 “Görev ve sorumluluklarını bilen bir vatandaş kadar ilgim var. Politikaya karşı aşırı ilgili olmak istemem.”

Ö21 “Sosyal bilgiler öğretmeni olarak genel hatlarıyla konu hakkında bilgi sahibiyim. Özel olarak ilgilendiğim bir alan değil.”

Ö25 “Önceden daha çok ilgiliyken zamanla ilgim azaldı” Kendilerini az ilgili olarak nitelendiren 2 katılımcı vardır.

Ö6 ve Ö23 “az ilgiliyim”

Son olarak kendilerini ilgili değilim şeklinde nitelendiren 8 katılımcı vardır. Bunlar;

Ö7 “Politika ile aram iyi değil.”

Ö10 “Uzak duruyorum çünkü politika için gelişmiş saygılı bir toplum olunmalı fikirlere saygılı olan insanların rahatça fikirlerini gündeme getirdiği ortam olmalı”

Ö11 “Hiç ilgim yok politika sevmiyorum ama ülke durumları bizi ilgilenmek zorunda bırakıyor” Ö12 “Politikaya çok yakın değilim politik tartışmaların içinde olmam.”

Tablo 12. Politik bilgi konusunda kendilerini yeterli görme düzeyine ilişkin katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Yeterli düzey	14	Ö1, Ö4, Ö6, Ö8, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö21, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27
Orta düzeyde	14	Ö2, Ö3, Ö5, Ö9, Ö10, Ö11, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22, Ö23, Ö28, Ö29, Ö30
Yetersiz	2	Ö7, Ö12

Katılımcılara kendilerini politik bilgiler konusunda nasıl değerlendirdiği sorulduğunda kendisini yeterli gören 16 katılımcı vardır. Katılımcı örnekler şu şekildedir.

Ö5 “Mümkün olduğunca farklı kaynaklardan ve yayınlardan okuyarak araştırarak öğreniyorum.”

Ö6 “Yeterli düzeyde bilgi ve donanıma sahibim”

Ö8 “Sosyal bilgiler öğretmeni olduğum için bu konuda yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum”

Ö16 “Bir okuyucu olarak yeterli olduğumu düşünüyorum”

Kendilerini orta düzeyde değerlendiren 14 katılımcı vardır. Ö28 “Genel geçer bilgilere sahibim geliştirilmem gerekir”

Kendini yetersiz gören 2 katılımcı var. Ö7 “Politika ile aram iyi değil” şeklinde açıklarken Ö12 “Yetersiz” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 13. Politikaya katılım türlerine yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Düzenli Oy Kullanma	22	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30
Dilekçe yazma	9	Ö6, Ö8, Ö11, Ö13, Ö15, Ö20, Ö21, Ö25, Ö28
CİMER' e başvuru	9	Ö5, Ö8, Ö11, Ö13, Ö15, Ö16, Ö23, Ö26, Ö28,
Aday olmayı düşünme	1	Ö22
Memur olmanın verdiği sınırlıklarla	3	Ö9, Ö16, Ö17
Miting/Protestolara katılma	4	Ö5, Ö7, Ö17, Ö18

Katılımcılara kendilerini politikaya katılım konusunda nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda en fazla katılımcının cevabı (f:22) “Düzenli oy kullanırım” şeklinde olmuştur. Katılımcılardan;

Ö1 “ Düzenli oy kullanıyorum”,

Ö3 “ sandığa giderim siyasi konulardan uzak dururum” demişlerdir.

Ö5 in sorumuza cevabı ise birçok kodu kapsamına almıştır. “Elimden geldiğince katılıyorum. Duyarlı bir vatandaşın da katılması gerektiğini düşünüyorum. Düzenli oy kullanıyorum, miting ve protestolara katılıyorum, siyasi parti liderleri geldiğinde dinlemeye gidiyorum, gerekli durumlarda CİMER’ e başvuruyorum. Devlet memuru olduğumuz için açıktan siyaset yapmaya çekinsek de vatandaşlık görevlerini yerine getirmeye çalışıyorum.”

Gerekli durumlarda dilekçe yazdığını ifade eden (f:9) katılımı vardır. Ö6 “Vatandaşlık görevi olarak oy kullanırım yeri geldiğinde dilekçe hakkımı kullanırım”

Ö7 “Düzenli oy kullanırım, dilekçe, ombudsman ve CİMER’ den yararlanırım”

Ö10 “Yasal haklar içerisinde katılıyorum mesela şimdiye kadar tüm seçimlerde oy kullandım.” Politikaya katılımı “dilekçe yazarım” şeklinde ifade eden bazı katılımcılardan örnekler şu şekildedir.

Ö13 “halk için olumsuz durumlarda gerekli yerlere başvuru, dilekçe”

Ö8 “Hak ve sorumluluklarımı yerime getirir diğer politik konulara pek karışmam. Dilekçe CİMER vs. Bunlar kullandığım haklardandır”

Ö20 “Düzenli oy kullanma, gerekli durumlarda dilekçe hakkında yararlanma” CİMER’ e başvuruda bulunduğunu ifade eden (f:9) katılımcı vardır.

Ö16 “Memuriyetin elverdiği ölçüde haklarımı kullanmaya çalışırım. CİMER, ombudsman vs.”

Ö23 “Gerektiğinde CİMER’ e yazarım”

Ö26 “Düzenli oy kullanarak ve CİMER’ e yazarak politik haklarımı kullanmaya gayret gösteriyorum.”

Miting ve protestolara katıldığını söyleyen 4 katılımcı vardır. Bu katılımcılardan;

Ö17 “Devlet memuru oluşum ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre siyasi faaliyetlerde bulunmam yasaktır. Seçimlerde oy kullanmak ve mitinglere katılım hakkını kullanırım.”

Memur olmanın verdiği sınırlılıklarla katılım gösterdiklerini ifade eden 3 katılımcı vardır. Katılımcılardan Ö9 “Devlet memurluğunun elverdiği ölçülerde mümkün olan hususlara katılırım” şeklinde açıklama yaparken Ö16 “Memuriyetin elverdiği ölçüde haklarımı kullanmaya çalışırım.” Son olarak aday olmayı düşündüğünü ifade eden 1 katılımcı vardır. Ö22 “İyi politika yapabileceğimi düşünüyorum ve aday olabilirim.” şeklinde görüşünü bizimle paylaşmıştır.

Tablo 14. Öğrencilerin politik okuryazarlık beceri ve söylemlerinin yeterlilik düzeylerine ilişkin katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Evet (Gerekçelere aşağıda değinilmiştir)	13	Ö3, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö14, Ö17, Ö18, Ö23, Ö25, Ö28, Ö29
Hayır	11	Ö6, Ö11, Ö15, Ö16, Ö19, Ö20, Ö21, Ö24, Ö26, Ö27, Ö30
Kısmen	5	Ö1, Ö4, Ö10, Ö12, Ö22

Katılımcılara öğrencilerinizin politik okuryazarlık becerisine ilişkin söylem ve davranışları sergilediğini düşünüyor musunuz? Sorusuna ilişkin örnekler şu şekildedir. Evet yanıtını aldığımız (f:13) katılımcı vardır.

Ö3 “evet ilgililer ama daha çok aile ya da dış etkenler etkili olduğunu düşünüyorum” yanıtını verirken katılımcılar Ö5 benzeri bir yorumla çalışmamıza katkı sunmuştur. “Öğrencilerimiz ortaokul öğrencisi olduğu için anne babalarının yönlendirmeleri doğrultusunda söylem ve davranışlarda bulunduklarını düşünüyorum.” Ö13 ise “Bazı öğrencilerim okulda bahsedilenler dışında aile muhabbetleri ve TV’den duyduklarını dile getiriyor. Bunların kendi fikirleri olduğunu düşünmüyorum” Ö17 ise “Bazı öğrencilerimiz sergiliyor. Örneğin; ülkemizin gelişip kalkınması konusunda öğrencilerimiz arasında farklı görüşler vardır. Fikirlerini beyan ederken saygı çerçevesi içerisinde davranmaya önem vermektedirler.” Ö18 “Evet en basit örnek olarak biz sınıfta çoğunluk kuralını uygularız” Kısmen koduna ilişkin örnekler ise şu şekildedir. Ö1 “Bazen TV kanallarında ilgilerini çeken politik konulardan bahsettikleri oluyor”

Hayır yanıtını 11 katılımcı verirken öğrencilerinin kısmen politik söylem ve davranışlarda bulunduğunu düşünen (f:5) katılımcı vardır. Ö10 “Maalesef çok değil evet belli öğrenciler var ama çoğunluk popüler kültür doğrultusunda beklenti içindeler”

Tablo 15. Politik okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılma biçimine yönelik katılımcı görüşleri

Kod	Frekans	Katılımcı
Örnekleri sunma, araç-gereç kullanma (harita vb.),	5	Ö8, Ö13, Ö25, Ö27, Ö28,
Objektif uygulamalar, yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı	6	Ö1, Ö3, Ö5, Ö10, Ö20, Ö22, Ö25,
Demokratik uygulamalar (sınıf başkanı seçimi gibi)	10	Ö4, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö14, Ö18, Ö21, Ö23, Ö24
Drama	2	Ö25, Ö28
Kitap okuma	2	Ö19, Ö26,
Münazara	1	Ö29

Politik okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılması için önerileriniz nelerdir? sorusu için ise 6 kod belirlenmiştir. En fazla katılımcının dahil olduğu kod

Demokratik uygulamalar (sınıf başkanı seçimi gibi). 10 katılımcı bu şekilde öneri sunmuştur. Katılımcı sayısına göre sıralama yapacak olursak 6 kişinin katılımı ile “Objektif uygulamalar, yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı” kodu bu sıralamayı izliyor. 5 katılımcı (f:5) Örnekleri sunma, araç-gereç kullanma (harita vb.) önerilerini sunarken 2 katılımcımız (f:2) Kitap okumaları yapılmalı demiştir. Yine 2 katılımcı Drama etkinlikleri yapılmalı şeklinde cevap verirken 1 katılımcımızdan “Münazara yapılabilir” şeklinde yanıt aldık. Bu becerinin öğrencilere kazandırılması için katılımcıların önerilerini sordüğümüzda büyük çoğunluğu sınıf başkanı vb gibi demokratik uygulamaları öneri olarak sunmuştur.

Örneğin Ö4 “Demokratik bir sınıf ortamı olmalı” şeklinde görüşünü belirtirken

Ö6: “Okul temsilcisi seçimlerinde farkındalık oluşturunurum” demiştir.

Ö9 ise “Hoşgörü ve saygı konusu kesinlikle kazandırılması farklı görüşlerin olabileceğini ve bunlar kabullenebilmesi demokrasi kavramının tam anlamıyla öğretilmesi gerekir” demiştir.

Objektif uygulamalar, yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı kodu için katılımcı örnekleri şu şekildedir;

Ö1 “Uygun olan ders konularıyla örtük program şeklinde çalışmalar yapılabilir”,

Ö5 “Takım tutar gibi bir tarafa kapılıp asla vazgeçilmez politikalar peşinde koşmamaları gerektiği, en önemli şeyin devlet olduğu kavratılmalı, yaparak yaşayarak sonuçlarını görebilecekleri benzer etkinlikleri okul ortamında yaşayabilecekleri etkinlikler düzenlene bilir.”

Ö10 “Düşüncelerini özgürce ifade etme sorgulama becerisinin daha fazla kazanacakları bir sistem olabilir.”

Örnekleri sunma, araç-gereç kullanma (harita vb.) kodu için katılımcı örnekleri şu şekildedir; Ö8 “Uygulamaya yönelik etkinlikler olmalı. Örnek olaylar kullanılmalı.”

Ö27 “Örnek olaylar yöntemiyle kazandırabilir.”

Ö28 “Sınıfa örnek olay getirilip bunu detaylı olarak inceleme, 5 N 1 K tekniği kullanma”

Drama kodu için katılımcılardan Ö25 “Görsel işitsel öğretim araçlarından yararlanılabilir. Ayrıca drama etkinliklerinin de faydalı olacağını düşünüyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Kitap okuma başlığına örnek verecek olursak katılımcılardan

Ö19 “Çocukların fikirlerini söylemelerine izin verilmeli daha toplumsal kitapları okuyabilir filmleri izleyebilir ders kitaplarında da anlatılabilir” demiştir. Katılımcılardan Ö29 ise “online münazara eğitimi verilip ilerleyen süreçte online münazaralar yapılabilir ortak metinden hareketle farklı düşünce ortamı oluşturulabilir.” Şeklinde görüşünü belirtmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Yürütülen çalışmanın bu bölümünde bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiş ve devamında bazı önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmada iki ayrı nokta üzerinde durulmuştur. Öncelikle Politik okuryazarlık becerisinin öğretim programında yer alma durumu incelenmiştir. Nitel yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar literatür desteği alınarak tartışılmış ve yorumlanmıştır. Daha sonra ise araştırmada İstanbul ilinde bulunan okullardan rastgele seçilen 30 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcılara 11 soru sorulmuştur. Verilen cevaplara ilişkin elde edilen sonuçlar içerik analizi ile incelenmiş olup aşağıda sunulmuş ve tartışılmıştır.

1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisinin yer alma durumu nedir? Problemine ilişkin sonuç;

Politik okuryazarlık, son dönemde gerekliliği anlaşılan kavramlardan birisidir. Politik okuryazarlığın 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ne ölçüde yer aldığı belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma bağlamında ulaşılan sonuçlar incelendiğinde politik okuryazarlığa ilişkin kavramların yer aldığı görülmektedir. 2005 programında toplam 15 beceri, 2017 programında 26 beceri ve 2018 programında 27 beceri bulunmaktadır.

Bu becerilerden (eleştirel düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, gözlem, mekân algılama, zaman ve kronoloji algılama, değişim ve sürekliliği algılama, girişimcilik, empati ve sosyal katılım becerileri) 2005 ve 2017'deki öğretim programlarında yer almaktadır. 2018 SBÖP' e ise eklenen yeni beceri ifadeleri; Çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, konum analizi, öz denetim, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, yenilikçi düşünme (MEB, 2018). SBÖP' de 7 adet okuryazarlık becerisi yer almaktadır. Sosyal bilgiler alanında politik okuryazarlığa ilişkin daha önce yapılan araştırmalar incelendiğinde, Görmez (2018) çalışmasında yedi öğrenme alanına sahip Sosyal

Bilgiler Öğretim Programının dört öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisi ile ilgili ünite, tema ve kazanımlara yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Görmez (2018) programda “Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel ve İnsanlar, Yerler ve Çevreler” adlı öğrenme alanlarının politik okuryazarlık becerisi ile ilgili ünitelere, temalara ve kazanımlara yer verdiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan çalışmalarda politik okuryazarlığa ilişkin kazanımların daha çok Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında yer aldığı gözlemlenmiştir. Aslan (2019) çalışmasında “*politik okuryazarlık becerisi hemen hemen tüm sınıf seviyelerinde “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanındaki kazanımlarla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir*” şeklinde belirtmiştir. Kara ve Tangülü (2017) SBÖP’ını hukuk ve politik okuryazarlığı açısından incelemiş ve sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçlarından toplam 17 madde içerisinde 9’unun hukuk ve politik okuryazarlıkla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alan yazındaki sonuçlar bu çalışmaların bulgularını destekler niteliktedir.

Öğretim programlarında politik okuryazarlığa yeterince yer verilmesi bilinçli, etkin, faaliyetlere katılım gösteren öğrencilerin yetişmesi adına son derece önemlidir.

2. Problem durumu tartışma sonuç: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisine ilişkin görüşleri nelerdir?

Öğretmenlere araştırmada politik okuryazarlık kavramını duyduunuz mu hangi kaynak ile sorusu sorulduğunda çoğu katılımcı duyduklarını ifade ederken araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu kaynak olarak makale/akademik kaynak yanıtı vermiştir. Bu sonuca varılmasında katılımcıların büyük bölümünün yüksek lisans mezunu olmalarının etkili olduğu düşünülebilir. Bazı öğretmenler internet/sosyal medya aracılığıyla duyduklarını belirtirken bazı öğretmenler lisans alan bilgisi derslerinde duyduklarını ifade etmişlerdir. Politik okuryazarlık kavramı beceri olarak 2018 sosyal bilgiler öğretim programına eklenmiştir. Ancak katılımcılardan sadece 1 kişi kavramı öğretim programı aracılığıyla duyduğunu ifade etmiştir. Öğretmenler için yol haritası niteliğinde olan öğretim programlarının takibi son derece önemlidir. Literatür incelendiğinde çalışmaların daha çok öğretmen adayları ve ortaokul öğrencileri ile yapıldığı sonucuna varılmıştır. Etkin vatandaş yetiştirmede son derece önemli bir konumda olan sosyal bilgiler öğretmenlerine

kavram ile ilgili bilgilendirme mutlaka yapılmalı ve çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmenlerine yer verilmelidir.

Öğretmenlere kavramın onlar için ne ifade ettiğini sorduğumuzda çoğu katılımcı “politika konularında bilinçli olma” yanıtı vermiştir. Katılımcılardan bazıları “Gündeme dair fikirlere sahip olma” yanıtı verirken bazı katılımcılar “Her türlü haber kaynağını okumak/ tek kaynaktan edinilen bilgiye güvenmeme”, “Politik haklarını bilme”, “Gündeme dair fikirlere sahip olma”, “Yönetimle ilgili kavramları bilme”, “Etkin Vatandaş” cevaplarını vermişlerdir. Bilinçli vatandaş olma politik okuryazarlık için önemlidir. Öğretmenlerin, bilinçli bir vatandaş olarak yetiştirme, politik haklarını bilme, yönetimle ilgili kavramları bilme, etkin vatandaş olma özelliklerini öğrencilere kazandırma sorumluluğuyla politik okuryazarlığa bu açıdan baktıkları söylenebilir. Ay ve Yavuz (2016) çalışmalarında politik okuryazarlığı, toplumsal hayatın işleyiş şeklini anlayabilmek ve bireylerin günlük yaşamın ayrılmaz parçası olan politik meselelere dair eleştirel düşünme becerisine ve temel politik bilgilere sahip olması şeklinde açıklamıştır.

Katılımcılara politik okuryazarlık kavramının sosyal bilgiler öğretim programında yeterince yer aldığını düşünüyor musunuz? Sorusunu sorduğumuzda 20 katılımcı programda yeterince yer verilmediğini söylerken 7 katılımcı programda yeteri kadar yer verildiğini belirtmiştir. Öğretim programı incelendiğinde politik okuryazarlık kavramının belirli öğrenme alanlarında 27 beceriden biri olduğu, 18 değerden 8’i ile ilişkili olduğu görülmüştür. 7 katılımcının görüşünü destekler niteliktedir.

Katılımcılara Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerde politik okuryazarlığa yer veriliyor mu? Sorusunu sorduğumuzda yer verildiğini düşünen 13 katılımcı yeterince yer verilmediğini düşünen 17 katılımcı vardır. Politik okuryazarlık kavramı programa yeni eklenen bir beceri olduğu için ders kitaplarında istenen düzeyde yer verilmediği söylenebilir.

Katılımcılara Sizce Politik okuryazarlık bakımından yeterli donanıma sahip bir bireyde olması aranan özellikler nelerdir sorusu sorulmuştur. Şan’ ın (2019) çalışmasında belirttiği gibi Politik okuryazarlık kavramı eleştirel olma, objektif olma, Siyasi konular hakkında bilgi sahibi olma, haklarını bilme ve kullanma anlamlarını

içerdiği için öğretmenlerin politik okuryazar bireyin bu özelliklere sahip olması gerektiğini ifade ettikleri söylenebilir.

Katılımcılara kendinizi politik okuryazar birey olarak tanımlıyor musunuz ve Politikaya ilgi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? soruları sorulduğunda 12 katılımcı kendini “ilgiliyim” olarak değerlendirdi. Katılımcılardan 8 kişi ilgili değilim değerlendirmesi yaparken 8 katılımcı orta düzeyde ilgiliyim, 2 katılımcı az ilgiliyim değerlendirmesi yapmıştır. Kaya (2013) çalışmasında gündemi radyo veya televizyondan takip etme, gündemle ilgili haber ve yorumları okuma, yazılı basınla ilgilenme, haber yorumlarından sonuç çıkararak bunları belirli çevrelerde tartışabilmeyi politik ilgi olarak tanımlamıştır. Güncel medyada politikaya yer verilmesi öğretmenlerin kendilerini politik okuryazar olarak tanımlamalarında etkili olduğu söylenebilir.

“Politik bilgiler konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sorusu sorulduğunda öğretmenlerden yeterli ve orta düzeyde politik bilgiye sahip olduğunu düşünen 28 katılımcı vardır. Bu katılımcılardan 14’ü erkek 14’ü kadın katılımcıdır. Politik bilgi konusunda kendini yetersiz gören 2 katılımcı vardır. 1’i erkek 1’i kadın katılımcıdır. Kaya (2013) çalışmasında *“Politik bilgi konusunda kız öğretmen adayları kendilerini bilgisiz olarak değerlendirirken erkek öğretmen adayları ise bilgili ya da kısmen bilgili olarak değerlendirmiştir.”* Sonucuna varırken araştırmanın bu kısmında kadın ve erkek katılımcılar arasında eşitlik söz konusudur.

Öğretmenlerin politikaya katılım konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? Sorusuna ilişkin cevaplarına bakıldığında 22 öğretmenin “düzenli oy kullanırım” 9 katılımcı “dilekçe yazarım”, 9 katılımcı “CİMER’ e başvururum”, 4 katılımcı “miting ve protestolara katılırım” 3 katılımcı “memur olmanın verdiği sınırlıklarla” katılım sağladığını ifade ederken 1 katılımcı “aday olmayı düşünürüm” şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Düzenli oy kullanırım şeklinde cevap veren öğretmenlerin cinsiyetlerine bakıldığında 11’ i erkek 11’i kadın olduğu görülmektedir. Dağ ve Koçer de çalışmalarında gençlerin en yoğun biçimde rağbet gösterdiği politik katılım biçimi oy kullanmaktır şeklinde benzer sonuca ulaşmışlardır. (Dağ ve Koçer,2019) “dilekçe yazarım” diyen 9 katılımcıdan 7’si kadın 2 ‘si erkektir. “CİMER’e başvururum diyen 9 katılımcıdan 5’i kadın 4’ ü

erkektir. “’miting ve protestolara katılım” diyen 4 katılımcıdan 4’ünün de erkek olduğu görülmektedir.

Alan yazında Doğanay, Çuhadar ve Sarı’ nın çalışmasında “*cinsiyet açısından elde edilen anlamlı fark incelendiğinde, kız öğrencilerin siyasal katılımcılık ortalamasının 1.74, erkek öğrencilerin ortalamasının ise 1.87 olduğu ve farkın erkek öğretmen adayları lehine olduğu görülmüştür*” (Doğanay, Çuhadar ve Sarı 2007). Kaya (2013) çalışmasında “*Politikaya katılım açısından kız öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun katılımı oy kullanma ile sınırlı kalmıştır. Erkek öğretmen adaylarının ise oy kullanmanın dışında ileri düzey politik aktivitelere de katıldıkları belirlenmiştir*” bu çalışmaların bulguları bizim ulaştığımız bulgularla benzerlik göstermektedir. Yeşilkuş’un çalışmasında belirttiği gibi bireylerin cinsiyetinin, politik katılımı önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir (Yücekök, 1987, Aktaran, Yeşilkuş, 2020).

Öğrencilerinizin politik okuryazarlık becerisine ilişkin söylem ve davranışları sergilediğini düşünüyor musunuz? Sorusu sorulduğunda evet yanıtını veren 13 katılımcı hayır yanıtını veren 11, kısmen yanıtını veren 5 katılımcı vardır. Aslan (2019) çalışmasında öğrencilerin; arabulucu olma, farklı düşüncelere hoşgörü gösterme, karşılaştıkları sorunları dile getirme, insanlarla empati kurma ve aktif katılım gibi politik davranışlar konusunda iyi düzeyde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Aslan bu çalışmada öğrencilerin gündemi takip ederken gazete internet televizyon gibi haber kaynağına başvurmalarını politik okuryazar bir birey için yetersiz bir davranış olarak değerlendirmiştir.

ÖNERİLER

1. Politik okuryazarlık konusunun daha doğru anlaşılması ve uygulama noktasında yol gösterici olması bakımından konuyla ilgili daha fazla araştırma yapılması alan yazına katkı sağlayacaktır.
2. Öğretmenlere, hizmet içi eğitimlerle bu beceriye yönelik bilgilendirmeler yapılabilir.
3. Politik okuryazarlığın oy kullanmak dışında diğer boyutlarını öğrenci ve öğretim programında politik okuryazarlık ile ilişkili olan kavram, beceri ve değerlere öğretmenlerin dikkatini çekmek üzere seminerler verilebilir.
4. Öğretmenlere, bireylerde politik okuryazarlıkla ilgili olması gereken özelliklere ilişkin seminerler verilebilir.
5. Öğretmenlerin, politik okuryazarlık kavramını derslerine yansıtmaları için ne tür etkinlikler kullanabileceklerine yönelik bir araştırma yapılabilir. Bu araştırma sonucuna göre bir proje çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmenleri ile birlikte politik okuryazarlık becerisi kazandırmaya yönelik etkinlikler tasarlanabilir.
6. Araştırma Türkiye geneli sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık bilgi ve görüşlerini incelemek üzere genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, A.H.(2018). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tahmin Et-gözle-Açıkla (Tga) Uygulamaları*. (Yayın No. 308955) [Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]
- Akhan, O. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi* (Yayın No. 290583) [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 34-45.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Alaca, E. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretimi II. T. Çelikkaya, Ç.Ö. Demirbaş, T. Yıldırım, ve H. Yakar, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri*. Pegem Akademi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2019, 1.Baskı).
- Ambarlı, A.(2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*. (Yayın No. 278683) [Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Arçanlı, Ç. (2019). *Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri*. (Yayın No. 602206) [Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi]
- Aristoteles. (1975). *Politika*, (Çev. M.Tuncay) İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Arslan, M.(2009). Eğitim Bilimine Giriş M. Arslan, (Ed.). *Eğitimle İlgili Temel Kavramlar*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık (Esreın Orijinal Basım Tarihi 2009).
- Aslan, H.M. (2019). *Ortaokul 7.Sınıföğrencilerinin Politik Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi*, . (Yayın No. 599875) [Yüksek Lisans tezi, Kafkas Üniversitesi]
- Ay, T.S. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Okuryazarlık Becerilerini Kazandırmaya Yönelik Gerçekleştirdikleri Uygulamalar, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 31-63.
- Aybek, B. ve Aslan, S. (2017). Öğretmen Adaylarının Öz-Düzenleme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Eğitimde Kurum ve Uygulama*, 13(3), 455-470.

- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 43-73
- Bahtiyar, A. ve Can, B. (2016). Fen Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerile İle Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 47-58.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)* (Yayın No. 319663) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Bilgili, A. S. (2008). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Pegem Akademi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2008, 10.Baskı)
- Cansever, N. (2018). Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitiminin Siyasal İlgili ve Katılıma Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 74-93
- Coşkun, D., Kodal, T. ve Ersoy, A.F. (2022). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Ve Okul Uygulamalarında Sosyal Katılım Becerisinin Geliştirilmesi Sürecinin Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 129-154.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Çev. M. Bütün, S.B. Demir) Siyasal Kitapevi. (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2013, 3 Baskı).
- Çakan, M. (2017). *Değerler Bağlamında Gençlerin Politik Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi* (Yayın No. 460675) [Yüksek Lisans tezi, Çağ Üniversitesi].
- Çalışkan, H. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Derse Yönelik Tutuma, Akademik Başarıya Ve Kalıcılık Düzeyine Etkisi* (Yayın No. 214533) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Çınar, M. (2022). *Coğrafya Eğitimi ve Politik Okuryazarlık*. İksad Yayınevi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2014).
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye’de Politik Okuryazarlık, OPUS - *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2152-2175.
- Dağ, N.(2012). Vatandaşlığın Niteliksel Dönüşümü ve Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Betimleme Çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 105-118.
- Demir, A.G.(2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları (İnönü Üniversitesi Örneği)*. (Yayın No. 552822) [Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi].

- Doğan, S. (2014). Eğitim Bilime Giriş Kitabı. C. T. Uğurlu,(Ed.). *Eğitimin İşlevleri*. (1-17) Ankara: Eğiten Kitap
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M.(2007). Öğretmen Adaylarının Siyasal Katılımcılık Düzeylerine Çeşitli Etmenlerin Etkisinin Demokratik Vatandaşlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Duban, N. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Ve Teknoloji Okur-Yazarı Bireylere Ve Bu Bireylerin Yetiştirilmesine İlişkin Görüşleri, *Kurumsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(2), 162-174.
- Durmuş, M.Ş. (2020). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Müfredatında Vatandaşlık Eğitimi Yaklaşımı Ve Öğretmen Görüşleri*. (Yayın No. 643872) [Yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Düz, İ. ve Akpınar, M. (2022). 2010- 2020 Yılları Arasında Devlet Yatılılık Ve Bursluluk Sınavlarındaki Sosyal Bilgiler Dersi Sorularının Sosyal Bilgiler Becerileri Açısından Değerlendirilmesi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 98-112.
- Er, H. ve Şahin, M. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde “Biyografi” Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 75-96.
- Ersoy, A.F. (2007). *Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri* (Yayın No. 205766) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi].
- Ersoy, A.F. (2016). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Algısı, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 67-83.
- Eryılmaz, E. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı Kazanımlarının Uygulanabilirliği Hakkında Öğretmen Görüşleri* (Yayın No. 585972) [Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].
- Esen, H. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki İnsan Hakları Ve Vatandaşlık Bilinci İle İlgili Konuların Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi* (Yayın No. 308955) [Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]

- Faiz, M. ve Avcı, E.K. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 146-166.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları* (Yayın No. 429383) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501.
- Faiz, M. ve Avcı, E.K. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 146-166.
- Gömleksiz, M.N. ve Akyıldız, S.(2012). Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 42(196), 69-91.
- Görmez, E. (2018) Güncellenen Sosyal Bilgiler Programının Politik Okuryazarlık Becerisi Bakımından Yeterliliği, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 109-114.
- Gül, G.(2004). Birey Toplum Eğitim Ve Öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 223-236.
- Güleç, S. ve Hüdevendigar, M.N. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Okuryazarlık Becerisi Başlığında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi, *International Journal of Humanities and Research*, 3(4), 24-36.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2012). Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Hatipoğlu, A.(2016). Eğitim Ve Siyasal Değişme: Türk Devrimi'nin Eğitime Yüklediği Anlam, *Sosyoloji Dergisi*, 99-117.
- Kansu, C.Ç. (2016). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinde Etkin Vatandaşlık Eğitiminin Etkililiği* (Yayın No. 396930) [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].
- Kapani, M. (2019). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk Ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi, *Araştırma Ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28
- Karadağ, A. ve Kapusızoğlu, M.(2022). Vatandaşlık Okuryazarlığı Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30),38-71.

- Kaya, B. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algıları İle Politik İlgi ve Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayın No. 349961) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi].
- Kaymakçı, S. ve Turan, S. (2019, Ekim). 1998, 2005 ve 2018 İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. 2. *Uluslararası Temel Eğitim Kongresi*, Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2021). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi M. Safran, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Pegem Akademi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2021, 5.Baskı).
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.
- Kısakürek, M.H. (1989). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. B. Özer. (Ed). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.64.
- Köksal, H. ve Erol, M. (2021). Politik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 444-471.
- Kutlu, A. (2018). Dönüşen Medya Çağında Siyasal Katılım: İstanbul’da Yaşayan 18-22 Yaş Seçmen Örneği, *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 90-106.
- Kuş, Z. ve Aksu, A. (2017). Vatandaşlık Ve Vatandaşlık Eğitimi Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnançları, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 19-41.
- Kuş, Z. (2013). Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar. E. Gençtürk ve K. Karatekin, (Ed.), *Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık*. Pegem Akademi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2021, 1.Baskı).
- Lailiyah, N., Yuliyanto, M. ve Pradhana, G.A. (2018). *Youthizen, Political Literacy, and SocialMedia*. https://www.researchgate.net/publication/329841149>Youthizen_Political_Literacy_and_Social_Media.
- MEB (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>.
- Önal, İ.(2010). Tarihsel Değişim Sürecinde Yaşam Boyu Öğrenme ve Okuryazarlık: Türkiye Deneyimi, *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Öztürk, C. (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, C.(2020). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112-126.

- Pala, Ş.M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi, *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (9), 659-677
- Perveen, M. ve Awan, A.S. (2017). Analysis of Curriculum about Political Literacy as a Dimension of Citizenship Education, *Bulletin of Education and Research*, 39(1), 187-201.
- Safran, M. (2015). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. B. Tay ve A. Öcal, (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Pegem Akademi (Orijinal Eserin Basım Tarihi 2008, 4.Baskı).
- Sağlam, H.İ. (2011). Öğretmen Adaylarının Etkili Vatandaşlık Yeterlik Düzeyleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 39-50
- Selçuk, Z., Palancı M., Kandemir, M. ve Dündar, H. (2014). *Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayınlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi*. <http://egitimvebilim.ted.org.tr>
- Som, İ. ve Karataş, H. (2015). Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir İnceleme, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-50.
- Şan, S. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Eğitimi Odaklı Politik Okuryazarlığının Geliştirilmesi*. (Yayın No. 705659) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi].
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 649-669
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri Ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri* (Yayın No. 567384) [Doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi].
- Taylan, H.H. (2011). Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi Ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.
- Uçak, N.Ö. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 24(4), 705-722.
- Uğurlu, C.T. (2011). Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 153-169.
- Ülger, M. (2013). İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Ara Disiplin Alanı Uygulamasının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi, *Turkish Journal of Education*, 2(3), 14-29.
- Yavaş, M. (2021). *Öğrencilerinin Politik Okuryazarlık Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi (Kit) Aracılığıyla İncelenmesi*, (Yayın No. 673684) [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi].

- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi, *ODTÜ Duction And Science*, (23), 7-17.
- Yeşilkuş, F. (2020) *Politik İlgi İle Politik Katılım Arasındaki İlişkide Siyasal Açidan Sosyal Medya Algısının Aracılık Rolü: Belediye Meclis Üyeleri Üzerine Mersin İlinde Bir Araştırma*, (Yayın No. 628438) [Yüksek Lisans tezi, Çağ Üniversitesi].

EKLER

Ek-1.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Aşağıdaki sorular; Sosyal Bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri adlı yüksek lisans tez çalışmamda kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Vereceğiniz detaylı görüş/öneriler çalışmanın niteliği açısından önemlidir.

Rabia Cemre AVCI

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Cinsiyet

Kıdem Yılı

Görev yeri

1) Politik okuryazarlık kavramını daha önce duydunuz mu?

-Evet ise nasıl/ hangi kaynak ile?

2) Politik okuryazarlık kavramı sizin için ne ifade ediyor? Açıklayınız.

3) Politik okuryazarlık kavramının sosyal bilgiler öğretim programında yeterince yer aldığını düşünüyor musunuz? Evet ise, hayır ise, Gerekçeleri ile açıklayınız.

4) Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerde politik okuryazarlığa yer veriliyor mu? Evet ise hangi öğrenme alanları ve konular içerisinde yer alıyor?

5) Sizce Politik okuryazarlık bakımından yeterli donanıma sahip bir bireyde olması aranan özellikler nelerdir?

6)Kendinizi politik okuryazar birey olarak tanımlıyor musunuz? Örneklerle açıklar mısınız?

7) Politikaya ilgi konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?

8) Politik bilgiler konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?

9) Politikaya katılım konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?

10) Öğrencilerinizin politik okuryazarlık becerisine ilişkin söylem ve davranışları sergilediğini düşünüyor musunuz?

Evet ise örneklerle açıklayınız.

11) Politik okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılması için önerileriniz nelerdir? (Ne tür etkinlikler yapılabilir?)

Ek-2. Araştırma İzin Dilekçesi

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma " Sosyal Bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri" adıyla, Rabia Cemre Avcı tarafından Şubat-Mart tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Toplumsal hayata siyasi yönden katılımcı, hak ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirme sorumluluğunu taşıyan ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurmaktır.

Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer: Resmi Ortaokullar

Araştırma Uygulaması: Görüşme

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Rabia Cemre Avcı

İletişim Bilgileri

İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

İsim-Soy İsim

Ek-3. Uygulama İzin Dilekçesi

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim dalı tezli yüksek lisans programına kayıtlı 172724007 numaralı öğrencinizim. ‘’Sosyal Bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri’’ adlı tez çalışması kapsamında İstanbul ilinde bulunan resmi ortaokullarda görevli öğretmenlere 2021/2022 Eğitim Öğretim yılında ekte belirtilen ölçeği uygulamak istiyorum. Bu araştırmayı yapabilmem için gerekli birimlerden izin alınması hususunda gereğini arz ederim.

29.12.2021

İmza

Ad- Soyad

Rabia Cemre Avcı

Etik Kurul Kararı

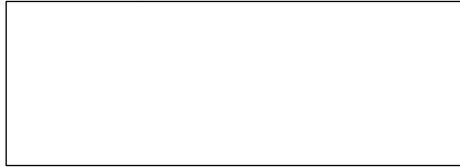
**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU**

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 21/12/2021
Toplantı K. Sayısı : 2021/277

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Rabia Cemre AVCI “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık Becerisinin Yeri ve Bu Beceriye Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr